DVN

ma i mat ... e, mater ...
jeri ... nos ... pro
rege : et hora mortis ...

L. FENESTEL-
LAE DE MAG[illegible]-
*stratibus, Sacerdotiisq; Ro[illegible] ne-
rum libellus, iam primùm [illegible]nito. [illegible]
suo restitutus.*

POMPONII LAETI
*itidem de Magistratibus & Sacer-
[illegible]tijs, & præterea de di-
uersis legibus Ro-
manorum.*

*[illegible]cet, pe[illegible]
[illegible]alésque
[illegible] tor[illegible]
crorum genera a[illegible]
Arcadia profugus.
[illegible] tandem Romanæ
ad [illegible]ostros primùm delata.*

*Apud [illegible] Pana[illegible]
[illegible]baldum Paganum.*
D[illegible]

L. FENESTELLAE de Sacerdotijs Romanorum libellus prior.

De Panos sacris atque sacerdotibus.

CAPVT I.

OMNIVM Deorum, quos uetus Romanorũ religio excoluit, primã Pani Lycæo, seu Faunũ illum, seu potius Syluanum uocari placet, per Lupercos rem diuinam, Lupercalésque ludos fecisse, apud uetustatis assertores cõstat. Ea quidẽ sacrorum genera ab Euandro rege (qui ex Arcadia profugus in eum locum uenerat, [illegible] tandem Romanæ præfuit arci) ad nostros primùm delata, ac celebrata fuisse feruntur. Hunc Pana, nudos pastores, quorum tunc præcipuum numẽ fuit, ac deinde summos etiam uiros uenerari

Lycæus. Faunus. Luperci. Euander.

mos fuit, loráque pro manibus ferre, quibus quosque cæderent: laruísque tectas facies portare. Cur autem nudi hunc Deum colerent, pleraque è curriculo uetustatis ad nos usque delapsa referuntur. Siue enim quòd ipsi deo, qui nudus fingitur, suæ celeritati eo pacto longè aptior, nudos etiam habere ministros placeat: siue quòd Arcades omnium populorum qui Græciam coluerunt, longè uetustißimi, feris adhuc similem uitam syluis ac mõtibus agentes, legis expertes, artísq;, primò hunc deum uenerati, patrium cultum, auitósque nudos habitus signantes referre uoluerunt, haud satis constat. Nõnulli uerò Iolem uxorem Herculis ab hoc Fauno uisam, ac per ardorem libidinis concupitam asserunt. Fortè enim per syluas & amœna nemorum, æstus [illegible] di causa unà cum dilectißima con[illegible]ge Hercules uagabatur. Videt ergo elegantißima forma mulierem ab altæ rupis specula senex deus: ergo illorum uestigia eminus

[Marginal note: ...ana qua nudi co luerint.]

eminus licet obseruare instituit. Illi autē [...]*ilicet per syluas ducendæ nocti aptißimum locum petunt: interea mulier dum quiescendi tempus aduenit, pellem leonis, Herculis ritu de more aptat humeris, claua etiam illius in manum assumpta. Tali habitu præditam somnus aggreditur.* Erant autem duo parati coiugibus lecti, eo quòd postridie Libero patri rem diuinam facturi erant, seorsum cubituris. *Nocte ergo Syluanus fallendi custodis occasionem nactus, clam thalamum ingreditur, primóque congressu fortunatus futurus, puellæ thorum tenet: manúque tentans, ut noctu fit, horridum leonis tegmē inuenit.* Ratus ergo cubare ibi Herculem, *ad aliud cubile ire pergit: quod quū sensisset mollibus stratum, pueriliбúsque delitijs aptius, stragula ueste, sensit amorem.* Dum libidine ardens manu palpat, Herculem, *ac uixdum hirti corporis horrorem hauserat,* experrectus Hercules, *manu reiectum toto antro fusum iacu-*

lat, quo strepitu, somno puella discussa, lumina accendit. Lumine ergo Syluano prodito, lusus ac semiruptus uix attollens humo humeros, in syluas detrusus. Ea ergo ratione perpetuo execratis uestibus, quibus tã turpiter lusus esset, easdem suis à sacris procul abfore cõstituit. Plerique tamen huiusce rei causam aßignant Romulo, quòd eadem sacra celebrante, medióque solis ardore corpus exercente, quum nuntiatum fuisset latrones prædas agere, ita ut erat nudus accurrri, comprehensisq; prædatoribus, pecora abacta redemerit. Eius facinoris, quod nudus gesserat, perpetuum argumentum, corporum sacra celebrantium nuditatem esse placuit. Vtcunque sese res habuerit, *in ipsa tantum usq; C. Iulij huiusmodi obseruationẽ peruenisse constat. Eã enim sacra quum sedẽs Cæsar Dictator spectaret, atque inter eos qui solennia celebrarent, curreret M. Antonius, is qui postea Triumuir fuit, aiunt lauream coronam, cui dia

*in tẽpora usque.

cui diadema annexum esset, capiti Cæsaris imponere conatū fuisse: quod quum Cæsar * à moto capite reiecisset: statuæ ipsius cunctis fremētibus imposuisse. De nomine uerò Lupercalium, non etiam satis cōuenit. Plerisque enim inditum hoc nomen, quòd huius inuocatione, lupi à stabulis arcerentur, uisum est. Alij templum ipsum in quo hic deus colitur, Lupercal uocant: quocirca Virgilius, Et gelida, inquit, monstra sub rupe Lupercal: eique loco à Lupa Romuli nutrice, quòd eo in loco Romulum & Remum paruulos educare reperta sit, factum nomen Lupercalis putant. Nec desunt qui à Lycæo Arcadiæ monte, ubi præcipuè ea religio peruiguit (eum quem nos lupum, illi λύκον uocant) ipsum cognominatum esse arbitrentur. Præcipuam uerò huic deo, dicatísque sacerdotibus uenerationem ea ex parte tributam ferunt, quòd quæ mulieres ex suis uiris uel concipere, uel conceptos fœtus edere

*moto.

Luperca lia vnde.

Lupercal l.

requirent, ad Lupercos confugiebant. Quæ ubi loris ex tergore hirci sectis cæsæ fuissent, euestigio grauidæ aut effœtæ efficiebãtur. Hæc solennia quintodecimo
Fast. 2. Caled. Februarias celebrari, ut Ouidius in Fastorum libris refert, moris fuit.

De Potitijs & Pinatijs Herculis sacerdotibus.

CAPVT II.

EADEM tempestate, Euandro scilicet palatium tenente, Herculem Gerione interempto, per eadem loca mira specie boum armenta abegisse commemorant. Ac quum prope Tiberim fluuium, qua præ sese armentum agens traiecisset, ubi loco herbido reficeret boues, ipséque in itinere defessus procubuisset, & eundem uino cibóque grauatum sopor oppreßisset, Cacus pastor, loci accola, uiribus ferox, captus pulchritudine boum, prædam auertere instituit: ac ne si prædam agendo in speluncam

cam cõtulisset, uestigia ipsa eò quærentem dominum duceret, auersos, eximium quenque pulchritudine, in speluncam traxit. Hercules uerò *ad primam auroram somno excitus, quum gregem perlustrasset oculis, partemque numero abesse sentiret, perrexit ad proximam speluncam, si fortè eò uestigia ferrent: quæ ubi omnia foras uersa uidet, nec in partem aliam ferre: confusus atque incertus animi ex infenso loco agere porrò armentum cœpit.* Inde *quum actæ boues fortè, ut fit, ad desyderium relictarum mugijssent, reddita inclusarum ex spelunca boum uox, Herculem conuertit.* Q*uem quum uadentem ad speluncã Cacus ui prohibere conatus esset ictus claua, fidem pastorum nequicquam inuocans, morte occubuit.* Euander *qui tunc temporis ea, ex Peloponneso profugus, authoritate magis, quàm imperio regebat loca, uenerabilis uir miraculo literarum, rei nouæ inter rudes artium homines, uenerabilior diuinitate* Caci cædes. Euander.

Carmē. matris Carmentæ, quam fatiloquam ante Sibyllæ in Italiam aduentum, miratæ hæ gentes fuerant, concursu pastorum trepidantium circa aduenam manifestæ cædis reum excitus, postquam facinus, facinorisque causam audiuit, habitum formámque uiri aliquanto ampliorem augustiorémque quã humanã intuens, rogitat qui uir esset: Vbi nomen patrémque ac patriam audiuit: Ioue nate Hercules, salue, inquit: te mihi mater ueridica interpres deûm aucturum cæleste numen ceci nit, tibíque aram hic dicatam iri, quam opulentißima olim in terris gens maximam uocet, tuóq; ritu colat. Dextra Hercules data, accipere se omen, impleturúmque fata, ara cõdita ac dicata, ait. Ibi tum primùm boue eximia capta de grege, sacrum Potitijs ac Pinarijs, quæ tum familiæ maximè inclytæ ea tenebant loca, dedit. Factum fortè ita euenit, ut Poti Liuius lib. 1. ab urbe ad verbũ. tij, ut ait Liuius, ad tempus præsto essent, hísque exta apponerentur, Pinarij

extis

extis adesis, ad cæteram uenirent dapem. Inde institutum mansit, donec Pinarium genus fuit, ne extis eo solennium die uescerentur. Potitij ab Euandro edocti, antistites per multas ætates huius sacris præfuerunt, donec tradito seruis publicis solenni familiæ ministerio, Potitiorum ac Pinariorum omne genus periit. Id enim Appius Claudius, quum esset censor, effecit, hisce familijs infensus, ob idque ira deorum (ut creditur) luminibus orbatus est. Appius Claudius

De sacerdotio fratrũ Arualium.

CAPVT III.

FRATRES Aruales, *ut fruges ferrẽt arua, ueteres consuluisse Romanos memoriæ traditum est. Huius uerò religionis Romulum ipsum patrẽ urbis, authorem extitisse reperio. Nam quum Acca Laurentia nutrix Romuli, corpore suo quæstum in uulgus faceret, eóque pacto grandem pecuniam constipasset,*

ex

ex duobúsque liberis quos susceperat, unum morte amisisset, Romulúmq; in demortui locum adoptionis iure substituisset, decedens tamen populum Romanum instituit hæredem. Cuius tandem liberalitatis regias affinitates memor populus Romanus, mulieris nomen in Fastis retulit, liberos fratres Aruales à ferendo & ab aruis appellauit. Ex quo tempore sacerdotium mansit fratrum Arualium: hique duodecim numero dicuntur, eique sacerdotio in insigne tribuit albas infulas, & spiceam coronam.

De Augurijs

CAPVT IIII.

EODEM ferè tempore, & disciplina & religio augurādi ex Ethruscis, penes quos ea disciplina præcipua, ac longè peculiaris fuit, ad Romanos commigrauit. Virum enim quempiam, cuius nomen uetustate obsoleuisse Naso poeta
Fast.II. ait, asyli(ut reor)aliciente inductione, exulem

exulem Ethruria Romam venisse perhibent. Cuius opera Romulum Remúmque usos, quum de imponendo urbi nomine unà contenderent, opinione deducor: quanquam M. Cicero in his libris quos inscripsit de Diuinatione, etiam ipsum Romulum istam ipsam auguralem disciplinam præcoluisse asserit. A. Numa uerò, qui Romulo successit, perpetuum sacerdotij insigne constitutum est. De ritu uerò inaugurandi si unum in casum pleraque dixero, eadem ad omnes cæteros facilè fieri poterunt. Ea quidem quantum ex ueterum monumentis collegi, huiusce modi fuit obseruatio: Augur in arce, siue in æditum quendam locum ad inaugurandum debebat sedere super lapidem, meridiem uersus: atque ad Leuam sedens baculum in manu recuruum, quod Lituum uocant, tenet. Inde ubi prospectu in urbem agrúmque capto, deos precatus, regiones ab oriente ad occasum determinat: dextras ad meridiem, læuas ad septentrionem

Libro 1.

Inaugurandi ritus.

Lituum.

trionem partes esse dicit. Signum contra, quo oculi conspectum longissime ferunt, animo definit: tum lituo in leuam translato, dextra in caput eius qui inauguratur posita, ita precatur: Iupiter pater, si fas hunc Numam Pompilium, cuius ego caput teneo, regem Romæ esse, uti nobis signa certa ac clara sint inter os fines quos feci. Tum peragit uerbis auspicia quæ mittí uellet: quibus missis, Numa de templo (ita enim designatas lituo æthereas regiones uocant) declaratus rex descendit. Quam quidem declarandi seu inaugurandi regis formulam, ad cætera quoque, ut dixi, trahi facile licet. Huic disciplinæ peritia Actij Nauij auguris permultũ fidei authoritatisque accessit. Nam quum Priscus Tarquinius aliqua præter maiorum instituta inauguratò mutare, pleraq; etiam de nouo condere pergeret: negare Actius Nauius inclytus ea tempestate augur, inauspicato ea fieri oportere. Quare ira regi mota, ludens artem, ut ferunt

Ex Liuio ad uerbũ.

Actius Nauius.

runt, Agedum, inquit, diuinato in augurio, fierine possit quod ego nunc mente concipio. Quum ille in augurio rem expertus fieri posse dixisset, At qui hoc animo agitaui, inquit, te nouacula cotem discissurum. Cape ergo hoc, et perage, quod aues tuæ fieri posse portẽdunt. Tum illum incunctanter discidisse conscripserunt, statuámque Actij Nauij capite uelato, quo in loco res acta est, in comitio, in ipsis gradibus ad læuam positam fuisse, coteq; eadem cum illa ipsa nouacula in manibus posita, ut eius rei etiã apud ueteres monumentũ existeret. Augurijs ergo, sacerdotióq; augurũ, ut ait Liuius, etiámque in libris de Diuinatione Cicero, tantum authoritatis & uenerationis accessit, ut nihil domi forísq; postea, nisi auspicato gereretur. Et ad sapientiæ nobilitatísq; primarios quosq; id sacerdotium deferũt. Et quũ Tiberius Gracchus pater Tiberij & C. Gracchorũ comitia consularia habuisset, dicerentque Ethrusci augures rem in augurio

augurio experti, uitio consules creatos fuisse, Gracchúsque ut ineptos insanósq; Ethruscos incesseret, abiens in prouinciam, Senatui rescripsit, ueridicos, non autem insanos Ethruscos esse, qui consules praesentes uitio à se creatos dicerent. Nam quum se collegisset, meminisse se locum cum tabernaculo extra pomœrium, praeter maiorum consuetudinem delegisse. Quamobrem abdicare se consulatu compulsi sunt. Vt autem ueneratio huic ordini authoritásq;, ita & numerus ipse adeò creuit, ut collegium augurum coleretur. Nam quum ab initio tres tantum creari cœpissent, ex tribus scilicet tribubus, Ramnesium, Tatiensium, & Lucerum, & obtinuissent quum mutaretur numerus, impari tantum numero creari: uteunque tamen id fieret, quatuor numero praeter maiorum cõsuetudinem creari cœpti sunt. Tandem quum plebs quorumlibet honorum partem suam in Senatu & in foro nacta esset, per tribunos egit, ut ad

Augurum collegiũ.

sacerd

ſacerdotia quoque uelut ad cætera curſus aperirentur. Idq; poſt multa certamina, uariáſque ſeditiones obtinuit, ut ad quatuor ſcilicet Patricios, quinque ex plebe adijcerentur. Factúmque hoc fuit M. Valerio & Q. Apuleio conſulibus.

De Flamine Diali.

CAPVT V.

FLAMINEM *Dialem primus* Numa Pompilius *Romæ rex creauit, quum antea reges pontificúmque regúmque promiſcue munera obirent, ut de Priamo & Aenea apud Virgilium cernimus:* Rex *etiam Anius, ut idem poëta ait,* Rex *idem hominum, Phœbíque ſacerdos fuit. Idq; etiam à minoribus deinceps, ut à* C. *Cæſare,* Diuo *Augusto, multiſque deinceps principibus, quos* Pontificatus *maximi titulis inſignitos uidemus, obſeruatum eſt. Cæterum* Numa *plures in urbe* Romulo, *quàm ſibi ſimiles reges fore ratus,* qui

Virgilij locus Aenei.

Pontificis Maximi titulus.

qui relicta religionis cura bellorum potius negotijs distinerentur, sacerdotes quatuor, quos appellauit Flamines, qui rei diuinæ iugiter addicti essent, multis deorum alligauit. Flaminem unum Ioui, quem Dialem uocant, Marti duos, Quirino unum. Dictus autem Flamen Dialis est, ut Varro ait, quòd in Latio capite uelato erat, & caput filo lanæ præcinctum habebat, à quo Flamen appellabatur. Dialis autem à Dijoue, quod est iuuans Deus. Cæteri Flamines, eius, cui præsident numini, decorantur titulis. Hunc Dialem præsertim insigni ueste, curulique sella adornauit. Hic solus, ut Varro ait, album habet galerum, uel ex eo quòd maximus est, uel quòd Ioui immolationem alba ueste fieri oporteat. Pleraque etiam huic Pontificio iure tributa sunt, ut Aul. Gellius in commentarijs Noctiu Atticarum scriptum reliquit. Equo enim uehi Flaminem est religio. Item iurare Dialem fas nunquam est. Ignem è flamma, nisi ubi sacrum est, efferri ius non est.

Flamen unde dictus.

Dialis.

Vinctum, si ædes eius introierit, solui necessarium est, & uincula per impluuium in tegulas subduci, atque inde foras mitti debent. Nodum *in apice atque in cinctu, neq; in alia parte ullum habet.* Si quis *ad uerberãdum ducatur, si ad pedes eius supplex decubuerit, eo die uerberari piaculum est.* Capillum Dialis, *nisi qui liber est, non detõdet.* Capram, *et carnẽ incoctam, & hederã, & fabam, neq; tangere* Diali *mos est, neq; nominare.* Propagines *è uitibus altius prætentis nõ succidet.* Pedes *lecti in quo cubat, luto tenui circũlitos esse oportet, et in eo lecto cubare aliquem fas nõ est.* Vngues Dialis *et capillorũ præsegmina subter arborẽ illicẽ terra operiuntur: neq; ad eius lecti fulcrũ, capsam esse cũ strue atq; ferro fas est.* Dialis *quotidie festalis sine apice, sub dio autẽ esse licitũ nõ est, sub tecto utiliter etiã, et à* Põtifici*bus constitutum.* Farinam *fermento imbutam attingere, fas nõ est, neq; tunicam intimã, nisi in locis exuisse sub cælo, tan-*

 quam

quam sub oculis Iouis nudus ne sit. In conuiuio eius haud quisquam nisi rex sacrificulus accubabit. Matrimonium Flaminis nisi morte dirimi non est fas. Locum ubi bustum sit, nunquam ingreditur. Hos Flamines, quum ab initio consecrantur, captos duci à Patribus uelut ab hostibus, mos fuit. Totidem uerò Flaminibus, quot deos colerent, usos ueteres M. Varro in his libris, quos inscripsit de origine linguæ Latinæ, testis est, ut Dialem, Martialem, Quirinalem, Vulcanalem, Furuialem & Falacrum, & præterea complures: qui, ut nostrûm inter sacerdotum gradus nonnihil interest, ut Episcopum, Archiepiscopum, Cardinalem, Patriarcham, & Metropolitanum: ita apud illos Flaminum, Protoflaminum, & Archiflaminum differentiam fuisse idonei testes sunt.

De

De Vestalibus Virginibus.

CAPVT VI.

VESTALIS *originem cultus, quẽadmodum pleraque omnia*, Numa Pompilius *intulit: etsi eius initia usqueadeo uetera sunt*, ut ex Troianis *ad* Albanos Aenea *duce longe commigrauerint: cuius rei meminit* Virgilius *his uersibus:* *Virgiliꝰ locus Aeneid. secũdo.*

> *Sic ait & manibus vittas, Vestáq; potentẽ,*
> *Aeternúmque adytis effert penetralibus ignem.*

Deæ huic Vestæ, *quam terram esse, eandémque deorum matrem uolebant, perpetuo uigil ignis consecrari solebat.* Eius *obseruationi ac cultui pleræque uirgines è primoribus* Patrum *electæ præfici, quarum negligentia si forte sanctus ignis restrinctus esset, flagris à* Pontifice Maximo *cædi iubebantur, ut à* P. Licinio Crasso Pontifice Maximo, *in eam quæ negligentius ignem custodierat.* Valerius *scriptum reliquit. Incesti uerò cri-* *Valerius Maxi. li. 1. tit. 1.*

sanguine damnatam, uiuam suffodi institu-
Maxi. li. 1. tit. 1. tum est. Virginem Vestalem, ut Labeo Antistius scripsit, minorem quàm sex annis, maiorem quàm annis decem natam negauerunt capi fas esse. Item quæ non patrima sit, & matrima. Itémq; & quæ lingua debili, sensúque aurium diminuta esset, aliáue corporis labe insignita sit; item cuius parentes, alter ambóue seruitutem seruierint, aut in negotijs sordidis uersantur, eámue cuius soror ad id sacerdotium lecta sit, excusationem mereri aiunt. Item cuius pater Flamē uel Augur, aut qui Decemuir sacris faciūdis, aut qui
*Salius. Septemuir epulonum, aut *alius est. Sponsæ quoq; pōtificis, & regis sacrorum filiæ, uacatio à sacerdotio isto tribui solet. Neq; eius legendam filiam, qui domicilium in Italia non haberet constitutum est, ut Capito Atteius scriptum reliquit, & excusandā eius qui liberos tres haberet. Itē edicto prætoris uirginem Vestalē Dialémue non cogi sæpe inscriptum est.
Verba

Verba Prætoris hæc sunt: VIRGINEM *Vestalem, & Flaminem Dialem, ait præco, in omni mea iurisdictione iurare non cogam.* De eligenda autem *Virgine Vestali hæc obseruata sunt*: Lege *Papia cautum est, ut arbitratu Pontificis Maximi uiginti è populo uirgines legerentur, sortitióque ex hoc numero fieret in concione. Cæterum, inquit, ea lex uetustate, ut pleræque aliæ, exoleuit: satísque ei electioni fieri cœptum est, si quis honesto loco natus Pontificem Maximum adeat, offerátque ei ad sacerdotium filiam, cuius duntaxat saluis obseruationibus, religionis ratio haberi poßit, gratiam enim Papiæ legis per sanctum fieri aiunt. Hanc uirginem à Pontifice Maximo, uelut ab hostibus capi moris fuit. Verba autem quibus tunc Pontifex utitur, hæc sunt:* SACERDOTEM *Vestalem sacra facere quæ iußi, pro populo Romano Quiritibúsq; uti optima lege fuit: ita te*

Amata capta. Amatæ enim nomine appellari omnes consueuerunt, quòd ea quæ prima capta est à Numa rege, fuisse hoc nomine perhibeatur. Simul atq; igitur capta, atque in ea arce Vestæ deducta est, illico sine emancipatione, ac capitis diminutione, exit patriam potestatem, & ius testamenti faciundi adipiscitur. In commentarijs autem Labeonis, quos super duodecim tabulas composuit, ita scriptum repertum: VIRGO Vestalis, neq; hæres est cuiquam intestato, neque intestatæ quisquam, sed bona eius tum redigi in publicum aiunt.

Amatæ nomen.

De Salijs Marti dicatis.

CAPVT VII.

INTER cætera sacrorum genera instituta à Numa rege, à posteris etiam in honore habita, id quidem in minoribus fuit, quod Marti scilicet Gradiuo uouit. Duodecim enim ad hæc uiros legit, quos à Solen

à solenni saltu, quo in sacris utebantur, Salios appellauit. His alios duodecim Tullus Hostilius mox adiecit, quum Romanis in aciem contra Fidenates eductis, Albani à Romanis per speciem proditionis, duce Metio defecere. Datum autem his supra tunicam insigne, æneum pectori tegmen, cælestiáque arma, quæ uocantur Ancylia, portare, ac per urbem canētes carmina, cum tripudijs solennique saltu incedere: institutúmque, ut in finem omnium carminum suorum, Mamurium appellarent. Hunc Mamurium inclytum ea tempestate fabrum fuisse, & quum Ancyle cælo lapsum esset, Numa Pompilio, Quiritibúsque rem diuinam agentibus, huic Mamurio negotium datum esse, complura huius similia ancylia effingendi, tradunt. Quod quidem opus quum ille exquisitißima absoluisset arte, optionem, utrum à se uellet postulari, artifici Numam obtulisse, quod ex eo peteret, nam exhibiturum: artificem uerò non pe- Ancylia. Mamuri*.

pecuniam, sed gloriam pro mercede petisse, quòd nomen eius à Saliis in finem quorumlibet carminum recitaretur: idq; per multa tempora in sacris & comitiis (ut ait Liuius) obseruatum est. Eo autem huius ordinis sacerdotium numero creuisse, ut ad collegium, & collegii sacerdotum magistratum redactum fuerit.

De collegio Pontificum, & Pontifice Maximo.

CAPVT VIII.

PONTIFICES, *ut pleraque alia sacerdotia, ab ipso Numa ortos, apud Liuium satis constat: eosdem diu præter quàm à Patribus creari non licuit. Fuerunt autem ab initio hi numero quatuor: postquam uerò maximorum quorumque honorum partem plebs tribunitiis rogationibus obtinuit, ad sacerdotia quoque, sacrosanctásque potestates patere sibi aditum uoluit. Quatuor ergo alios creari ex plebe Pontifices placuit. M. Valerio &*

rio & Q. Apuleio cõsulibus. Omnibus unus præfectus fuerat à Numa Pompilio, ijsque Pontifex maximus appellabatur. Hic habet ex se sacra omnia exscripta exsignatáque, quibus hostijs, quibus diebus, ad quæ tẽpla, sacra fieri deberent: eiusmodíque diuinis in rebus, unde erogandæ pecuniæ sumptus fieri debeat, curæ Pontifici est: cæteráque omnia sacra publica, priuatáq; sacris Pontificis subiecta sunt. Quum uerò de religione, déq; sacris dissensio est, populus illum consulere pergit. Perutile illud fore ratus est Pompilius, eius sacerdotij author, ne ius diuinum, negligendo patrios ritus, peregrinósque asciscendo, turbaretur: nec cælestes modo cæremonias ducere, sed iusta quoque funebria, placandósque manes eiusdem Pontificis. Apud eum quoque tabula esse dicitur, in qua Solis & Lunæ defectus, quoties lumini caligo fit, & anni, mensium, fastorúmque ratio perspicitur. Pontifices unde appellati. *Põtifices, ut Varro ait, Q. Mutius Scæuola*

guola à posse & facere appellatos esse dicere solebat: sed ea denominatio à M. Varrone haud satis probari uidetur. Nã & à ponte, & à facio, Pontifices appellatos putat, eo quòd ab his primùm pons Sublitius factus, ac sæpe restitutus esse perhibeatur.

De Fœciali sacerdote.

CAPVT IX.

FOECIALIS *sacerdotij nusquam apud* Romanos *uetustiorem usum fuisse, quàm* Tullo Hostilio Romæ *regnante, reperi: quem tamen ut ab* Hostilio *creatum non affirmauerim, ita ne quidem negauerim à* Numa Pompilio *omnium religiosißimo rege creari potuisse.* Vtcunque *id tandem fuerit, de nomine prius, quàm de* M. Valerio Fœciali, *regnãte* Tullo Hostilio, *apud Liuium mentio est.* Fœcialis *uerò partes in eo uersabantur, ut fidei publicæ inter populos præesset, neque iustum aliquod bellum fore*

Fœcialis munus.

fore censebatur, nisi id per fœcialem fuisset inductum. Quum uerò pugnare desitum est, fœdere fides pacis constituebatur, quæ fœdera aliunde fidera appellata ab Ennio, quòd fidei faciundæ causa * traducta sunt, Marcus Varro testis est, Fœcialémque ipsum à fide & faciendo dictum esse idem existimat. Forma uerò feriendi per Fœcialem fœderis huiusmodi est, qua nulla (ut Liuio placet) uetustior esse memoratur. Fœcialis, inquit, regẽ Tullum ita rogauit: IVBES NE me rex cum patre patrato populi Albani fœdus ferire? Iubente rege: Sagmina, inquit, te rex posco. Rex ait, Puram tollito. Fœcialis ex arce graminis herbam puram attulit, postea regem interrogauit: Rex, facisne tu me regium nuntium Po. pu. Rom. Quiritium? Rex respondit, Quod sine fraude mea, Pop. Rom. Quiritiúmue fiat, facio. Fit ergo tunc fœdus, multisque id uerbis peragit. Legibus inde recitatis, AVDI, inquit, Iupiter, audi Pater

Fœdera vnde appellata.

*introducta, aliàs

Feriẽdi fœderis rit⁹.

Pater patrate populi Albani, audi popule Albane, audi: ut illa palàm prima postremáue ex illis tabulis ceráue recitata sunt sine dolo malo útque ea hodie rectißimè intellecta sunt, sic illis legibus Populus Romanus *prior non deficiet: Si prior defecerit, publico consilio, dolo malo, tu illo die Iupiter ita populum Romanum ferito, ut ego hunc porcum hodie feriam: tantóque magis ferito, quanto magis potes polléſque. Vbi id dixit, porcum saxo silice percußit.* Eodem modo pars *altera per suum sacerdotem, suúmque dictatorem peragit.* Quum autem bellum per Fœciales indicunt, hoc more utuntur: *Fœcialis hastã ferratam, præustam, aut sanguineam ad fines eorum quibus bellum indicit, defert, nec minus puberibus tribus præsentibus abijcit.* QVOD *populi priscorum Latinorũ, hominésue prisci Latini aduersus populum Roman. Quiritium fecerunt, deliquerunt, quòd populo Romano bellum cum Latinis priscis*

Belli indicẽdi mos.

ſcis fieret, ob eam rem ego populúſque Rom. populo priſcorum Latinorum ho minibúſq; Latinis bellum indico, facioq;. Vbi dixit: haſtã in fines eorũ emittit, ex quo bellum iuſtum eſſe intelligitur.

De ſacerdotio Patris patrati.

CAPVT X.

PATRIS Patrati *ſacerdotium, etſi apud Liuium à Fœciali haud differ re uidetur, aliquanto etiam longè abſuiſ= ſe apparet: tamen quòd & nomen iſtius, illiúſque, atque officium nonnihil inter= eſſe uideatur, utique: & de utroque ſeorſum dicere uiſum eſt. Vtcũque eſſet, his deſcriptis non certè * officit immo= ueri, ſed partes plures duntaxat aſcripſe= rim. Patris patrat iuſus eodem tempore, quo Fœcialis apud Romanos prodit. nam & in feriendis à Fœciali fœderibus, Patris patrati opera authoritáſque exi= gebatur. Ad patrandum enim, id eſt, ſan= ciendum iuramentum, ubi de fœderibus*

*Officio immuta= uerim al.

conuen

conueneran[illegible] [illegible]nsueuere. Creauit autem Marcus Valerius primus Fœciales, Sp. Fusium primum Patrem patratum, eo bello quod Tullus Hostilius cum priscis Latinis gesßit, uerbena caput capillósque cingens. Alias præterea partes, scilicet repetendi. Patri patrato dedit Ancus Martius, eum morem ab antiquißima Equiculorum gente repetens. Eius rei formula antiquißima est huiuscemodi: Legatus idémque Pater patratus, ubi ad fines eorum uenit unde res repetunt, capite uelato filo, lanæ uelamen est: AVDI Iupiter, inquit, audite Fines cuiuscunque sint gentis numina, audiat Fas. Ego sum publicus nuntius populi Rom. piè iustéque legatus uenio, uerbis meis fides sit. peragit deinde postulata, inde Iouem testē facit: SI ego iniustè impiéq; illos homines, illásque res dedier Po. Ro. mihique exposco, tum patriæ cō potē me nunquā sinas esse. Hæc quū fines suprà scandit, hæc quicunque ei primus uir ob

Patris patrati partes.

uir obuius fuerit, nec portam ingrediēs, hæc forum ingressus, paucis uerbis carminis, concipiendique iurisiurandi mutatis peragit. Si non deduntur, quæ exposcit, diebus tribus & triginta (tot enim solennes sunt) peractis, bellum ita indicit: AVDI *Iupiter, & tu Iuno, ac Quirine, diique omnes cælestes, uos terrestres, uósque inferni audite. Ego uos testor (populum illum quicunque est, nominat) iniustum esse, neque ius persoluere. Sed de istis, rebus in patria maiores natu consulemus, quo pacto ius nostrum adipiscamur. Cum his nuntiis* Romam *ad consulendum redit. Confestim rex, dictator, consul, siue quis alius Senatum habuerit, ex his fermè* Patres *consulit uerbis.* QVARVM *rerum, litium, causarū cōdixit* Pater *patratus* Po. Ro. *Quiritium* Patri *patrato priscorū Latinorū, hominibúsq; priscis* Latinis, *quas res nec dederunt, nec fecerūt, nec soluerūt: quas res fieri, dari, solui oportuit. Dic (inquit*

 ei,

[?]ei, quem primum sententiam rogat) quid censes? Tum ille, PVRO pióque duello quærendas censeo: Itáque consentio consciscóq;. Inde alij ordine rogabãtur: quãdoq; pars maior eorum qui aderant, in eandem sententiam ibant, bellũ erat consensu fieri solitum, ut fœciales in iactu hastæ, ut dictum est, bellum indicerent.

De Sacrorum Rege.

CAPVT XI.

Sacrificulus. REX sacrorum, qui & Sacrificulus dicitur, creari cœptus est Iunio Bruto & M. Valerio primis consulibus. Eius creandi occasionem dedit, quòd quum nuper exactis regibus pleraque sacra à solis regibus obiri cõsueta, regum exactione uacare uiderentur, idque moleste admodum populus ferret, utpote quòd cultui diuino regum exactione uideretur derogatum, Sacerdotem creari placuit: quem, quo minus eidem authoritatis *inesset, regio nomime decorarunt,

*deesset, aliâs.

sacrorum

*ſacrorum regem appellantes.Subiecerũt tamen Pontifici maximo *ne ſimilius ditioni fuiſſet ſuppoſitus, iam exacti reges, reducti reges eſſe uiderentur, uel crederentur. Quæ uerò huic partes iniunctæ eſſent, nunc temporis minimè reperiuntur.*

* Ne ſi nullius ditioni, alias.

De ſimulachri traiectione Matris deorum.

CAPVT XII.

GALLOS *quidem Berecynthiæ, ſiue illam deorum Matrem dicere mauis, dedicauit antiquitas: eámque religionem ut pleráſque alias, è Phrygia Romam reduxit: & eo quidẽ tempore, quo huiuſcemodi carmen ex libris Sibyllinis relatum eſt:*

Mater abeſt, matrem iubeo Romane requiras.
Quum veniet, caſta eſt accipienda manu.

Hoc reſponſum quum diu torqueret Patres (quæ enim mater eſſet, aut unde petenda, non ſatis reperire poterant

Physici) Apollinis oraculum consultum misêre, mißi huiuscemodi responsa attulerunt: diuûm, Apollo inquit, arceßite matrẽ, quã Idæo quidẽ iugo reperietis. Mißi ergo in Asiam legati: datũ negotiũ ut perquisitum ac tandem compertũ deæ simulachrũ Romam reducerent. Sed quũ Attalus rex Asiæ, cõperti à legatis simulachri traiectionẽ negaret. Romanis frustra iam abire parantibus, uocem eisdem & creditã esse deæ ferũt, Ipsa inquit, pe ti uolui, Romámq;, quod deorũ omnium dignũ domiciliũ est, deduci. Quo miraculo exterius Attalus, Romanis illico simulachri translationem concesßit. Mari ergo traiecto Romã, ut traditum est, cum Tyberi nauis simulachro onusta uectantur, omni genere hominum ex urbe prodeunte cum carminibus, sacrísque, in sicco littore adhæsisse ferunt. Et quum omnis multitudo funibus iniectis, summo conatu adniteretur, nulla tamen ui auellere hærentem ualuit. Erat autem in turba

turba Romanorum Claudia Quinta, Vestalis uirgo præstantißimæ formæ, cuius exquisito habitu, multísque pleno illecebris, uiolatæ eius uirginitatis publica suspicio circũferebatur. Procubuit *ergo puella ad pedes simulachri: orans obtestánsq; deam, sic inquit,* Læsæ *uirginitatis me ream criminantur, tuum,* Dea, *testimonium, uti rem indices, quæso: ut si tuo dãnata testimonio,* Dea, *fuerim, admissa morte luam: sin hac labe purã argueris, tũ tu castißima castas manus prosequere obsecro.* Vbi *hæc dixit, reste qua alligata erat nauis, manu arrepta, manu puellæ admodum parum conantis, facile tractum prosequuta est hoc pacto in urbem.* Scipio Nasica *solus dignus, cuius manibus tangeretur, reciperetúrq; simulachrum, iudicatus est.* Datũ *ergo* Scipioni *negotium, ut templum deæ magnifice strueret, & eius cultui sacerdotes dedicaret, quos more deæ uetusto, Spadones oportebat, non alio pacto ad id sacerdo-* *Gallorum sacerdotũ origo.*

tium legatis. Cuius quidem instituti hoc in causa fuisse commemorant: Dilexisse Cybelen puerum quendam Phrygium, dilectóq; hanc conditionem adiecisse, ne castitate polluta admitteretur, puerũ tamen nympham Sangaridem deperisse, & quum apud eam sub arbore ei nymphæ dicata, una quiescerẽt, nocte dormientes, deam, arborem cum ipsa nympha truncidauisse, adolescentem metu ferè exanimatum, in uicinum montem, cui nomen Dindyma est, confugisse: doloréq; amentem, pudoréq; admißi facinoris, mẽbrum quo delinquerat, abscidisse. Hac ratione facti dea memor, per huiusmodi homines perpetuo sibi ministrari uoluit. Gallorũ uero nomen à flumine Phrygiæ uetusto, quod templo huius deæ uicinum est, tractum ferunt: cuius, ut ferũt, fluuialis undæ ea uis est, ut potãtes insanire compellantur.

De

De Duumuiris sacrorum.

CAPVT XIII.

DVVMVIRI *sacrorum, quantū monumenta ueterum legendo conse- qui ualui, sacris libris legendis, carminibúsque Sibyllæ, fatisque* Po. Ro. *interpretandis præerant, ut* Apollinis *sacrarúmque cæremoniarum Antistites erant: & quoties prodigia magnos aliquos rerum euentus auspicantia emersissent, lectisternijs ad puluinaria deorum factis, ut illorum minas auerterent, supplicijs sacrísque placabant.* Eorū *etiam ritu prospere gestis rebus decernebantur.* Huius *sacerdotij nullam antè mentionem reperi, quàm tempore quo ædes* Castori *per filium Posthumi secundi* Dictatoris *qui tunc* Duūmuir, *dedicata est:* Latino *enim bello pater ipse* Dictator *uouerat.* Cæterū *quū multo tempore duo ad hoc ipsum sacerdotiū uiri creati essent, ac plebs de suo quoq; corpore*

creare con[illegible] pergeret, neque ad ipsum satis uiriū esset, obtinuit tandem, ut qui Duûmuiri in eam diem creati fuissent. Decemuiri crearentur, quinque ex Patribus, totidē ex plebe electis. Quare ex Duûmuiris, Decemuiri appellari cœpti sunt.

Decēuiri è duûmuiris.

De Septemuiris epulonum.

CAPVT XIIII.

SEPTEMVIRATVM epulonum, quanquam ut coniectari potest, genus esse sacerdotij præsumitur, propterea quòd quum de uacatione Vestalis sacerdotij agitur, filiæ Auguris, Decemuiri sacrorum, Flaminis, Septēuiri epulonum sacrorum, ab hoc sacerdotio excusationem mererentur, inter sacerdotia hoc ipsum subiungitur. Vtcunque id fuerit, quoniam nihil quicquam de hac re mediocris etiam fide i authoritatísque reperi, quod huic ordini officiū cōmißum esset, ausus aßerere non fui. Plinius tamē quū esset orationē

habitu

habiturus, quum quasi propter futuros astantes timeret, dixit: Stabat medio consularis, modo Septemuir epulonum. Sunt adhuc Romæ in Pyramide quadrata incisa hæc uerba: Opus absolutum diebus CXXX. è testamento C. Cornelij Tribuni plebis, Septemuiri epulonum.

L. FENESTELLÆ de Romanorum magistratibu libellus alter.

SED quoniam nunc de reliquis magistratibus qui ad religionem non pertinent, tractare intendimus: alij quidem omniũ magistratuum maiores, alij uerò minores sunt. Qui maiores, quíue minores essent, paucis animaduertendum est. Nam Aulus Gellius pleraque hac in re ex M. Messalæ auguris libris dicta reliquit, cuius uer- Gell. li. 13. cap. 14.

 ba hæc

bi hæc sun[illegible] auspicia in duas potestates diuisa sunt: maxima sunt Prætorum, Consulum, Censorum: neque tamen eorum omnium inter se eadem, aut eiusdem potestatis sunt: ideóque collegæ non sunt Censores Consulum aut Prætorum, Prætores collegæ Consulum sunt: ideóque neque Prætores aut cõsules Censoribus, neque Consulibus Censores aut Prætoribus turbant aut retinent auspicia. At Cẽsores inter se, rursus Prætores Cõsuléque inter se & uitiant & obtinent. Prætor etsi collega Cõsulis est, neq; Prætorem, neque Cõsulẽ iure rogare potest, ut quidẽ nos à superioribus accepimus, aut ante hæc tẽpora obseruatũ est. Et in cõmentario xiij. C. Tuditani patet, quia imperiũ minus Prætor, maius habet Consul, & à minore imperio minor, à maiore autẽ maior collega iure rogare non possunt. Nos his tẽporibus Prætores Prætore creante, ueterum authoritatem sumus sequuti, neque his * auspicijs in comitio fuimus

* Comitijs in auspicio.

fuimus. Censores atque non eodem rogantur auxilio, auspicioque, atque Consules & Praetores. Reliquorũ uerò magistratuum minora sunt auspicia: ideo illi maiores, hi minores magistratus appellantur. Maiores cẽturiatis, inquit, comitijs fiũt: minores creandis magistratibus tributis comitijs magistratus, sed iustius curiata datur lege. Ex omnibus his Messale uerbis, inquit, manifestum fit, qui sint minores magistratus, & quamobrem minores appellentur. Sed & collegam esse Praetorem Consuli docet, quòd eodem auspicio creantur. Maiora autem auspicia dicuntur habere, quia eorum auspicia magis rata sunt quàm aliorum. Consul ab omnibus magistratibus & comitiatum & concionem auocare potest: Praetor & comitiatum, & concionem non usquequaque auocare potest, nisi à Consule: minores magistratus nusquam neque comitiatum, neque concionem auocare possunt. Ea re, qui eorum primus uocat ad comitiatum,

is recte

is recte agit. Quoniam bifariam cum populo agi non potest, nec auocare alius alij posset, si concionem habere uolunt, uti ne cum populo agant, quanuis multi magistratus simul concionem habere possint. Ex his uerbis Messalæ manifestum est, aliud esse Cum populo agere, aliud Concionem habere. Nam Cum populo agere, est rogare quid populus suffragijs suis aut iubeat, aut uetet: Concionem autem habere, est uerba facere ad populum sine ulla rogatione.

Cum populo agere.

Concionẽ habere.

De Senatorum origine.

CAPVT I.

SENATORVM *originem à Romulo institutam esse, nemo ambigit: quippe qui urbis parens & conditor, quum iam nouam ciuitatem uiribus & robore iuuenum affatim à se munitam cerneret, haud minoris momenti fore ratus, si eandem consilij ope fulsisset, ex primoribus patrum, qui tunc aderant ciuibus,*

centum

centum numero legit, quos ob honorem
Patres, ob ætatem Senatores appellauit: Patres.
ut apud Lacedæmonios, senes appellari Senatores
eos, qui summum quendam magistratum
gerunt, * C. ait. Qui uerò ex his primo- *alij habent Ci-
ribus centū Patribus geniti sunt, Patricij cero.
nuncupati sunt. Hunc ordinē mox Tullus
Hostilius expleuit, Alba à se diruta, Al- Patricij.
banísque in urbem inductis. Tum Tul-
lios, Seruilios, Quintios, Geganios, Clo-
diósque senatores accepit. Exactis autem
regibus, Brutus consul, exhaustum bonis
uiris senatum intuens, primores eque-
stris ordinis adscribi in senatores ope-
ram dedit, illósque conscriptos patres Patres cō
appellauit, ex quo tempore Patrum Cō- scripti.
scriptorum appellatio, locum habere in-
stituit. Penes hos quidem Senatores, adeò
semper totius Reipublicæ summa inni-
xa est, ut ne reges quidem, Consules, aut
Dictatores, aut alius quispiam magistra
tus inconsulto Senatu quippiam molire-
tur, adeò ut quum Tarquinius Superbus
pler

pleraque præter Senatus authoritatem decerneret, tum demum amisso regio nomine, Tyrannus appellaretur. Senatores uerò triplicis ordinis fuisse reperi: alij enim Patricij, alij Pedarij, nonnulli uerò
Patricij. *Conscripti appellabantur. Patricij sunt hi maximè, qui centum illis patribus à*
Cōscripti. *Romulo lectis geniti sunt. Conscripti uerò Senatores, hi qui Regum, Consulum, Censorúmue decreto in Senatum lecti*
Pedarij. *sunt. Pedarios autem Senatores uarijs rationibus appellatos inuenio: Alij enim quòd hi non haberent sententiæ dictionē in Senatu, sed in aliorum sententias pedibus irent, dictos Pedarios putant. Alij quòd essent plerique, qui magistratus curules adepti, sella curuli in Senatum ueherentur, qui uerò pedibus iter facerent, Pedarij nominabantur. M. autem Varro equites quosdam esse ait, quibus amplioribus magistratibus functis, nondum tamen à Censoribus in Senatores lectis, non esset ius dicendæ in Senatu senten-*

tiæ

tiæ, quum tamen in senatum uenire lice‑ret, sed quas sententias principes dixe‑rant, in eas descendebant. De ordine ue‑rò ac ratione consulendi Senatus, quæ hucusque reperi, ea potißimum adducam: Ordo consulendi Senatus. Aliquando enim primò rogari mos fuit, qui princeps in Senatu à Censoribus po‑situs fuerat: nonnunquam uerò ut etiam hi prius rogarentur, qui Consules desi‑gnati essent, institutum est. Cicero au‑tem in eo libro, quem inscripsit Cato‑nem maiorem de Senectute, tantùm ali‑quando senectuti honoris tributum scri‑bit, quòd ut quisque natu grandior esset, ita prior in Senatu sententiam rogare‑tur. Vsu tandem introductum esse dici‑tur, ut quem Cõsul ipse rogasset, is prior ex sententia uerba faceret: alium tamen quàm Cõsularem uirum rogari fas fuis‑se negant. Ex qua sanè consuetudine C. Iulius Cæsar in eo Consulatu, quem ges‑sit cum M. Bibulo, tres duntaxat uiros extra ordinem rogasse dicitur, M. Cras‑sum

ſum, Cn. Pompeium, & M. Catonē. Poſt M. Craſſum, Cn. Pompeium, ubi filiam ſibi in matrimonio collocauit, rogare primùm cœpit. Quum uerò M. Catonem rogaret, atque idem quum conſulebatur de Republica, nimis fortè diceret, longioréque proinde oratione uteretur, qua omne ferè tempus quod eſt habendum Senatui, tereret, Cæſar uiatorem uocauit, Marcúmque Catonem, quoniam finem non faceret, prehendi loquentem, & in carcerem trahi iuſsit. Catoni, quum imperio pareret, Senatus conſurrexit, & ad carcerem proſequebantur. Cuius rei quaſi inuidia motus Cæſar, deſtitit, atque emitti iuſsit. De more autem habendi Senatus M. Varro rogatu Pompeij, librum edidit, quum ille primum Conſul cum M. Craſſo fuiſſet deſignatus. Creditur quia foris militiæ'que ad eam ætatem occupatus, uellet ciuilis cōſutuedinis, cuius expers erat, fieri peritior. Sed eum librū in ipſa Varronis ætate periiſſe, idem ipſe in epiſt.

Varronis liber de more habē di ſenatu

in epistola ad Opianicum scripsit: quis in epistola multa scribere Varronem id genus Aulus Gellius in cõmentarijs Noctium Atticarum refert. Primùm ibi scriptum fuisse, per quas personas haberi Senatum liceret, nominat Dictatorẽ, Consulem, Prætorẽ, Tribunũ plebis, Interregem, Præfectum urbi, neque ullis alijs ius fuisse Senatum frequentem fieri iubere asserit. Addit deinde extraordinario iure Tribunos militares, qui pro Consulibus essent: Item Decemuiros, quibus imperiũ Consulare tum esset: Item Triumuiros Reip. constituendæ causa creatos, consulendi Senatum ius habuisse. De Præfecto urbi Latinorum, utrum Senatum habere liceret, non satis conuenire ait, qui licere negauit, quòd ne ille quidem Senator sit: proinde ius dicendæ in Senatu sententiæ nõ habeat, in rationẽ adducũt, eaq; ætate quæ nõdum Senatoria sit, creari. M. autẽ Varro, & Atteius Capito ius esse Præfecto urbi, Senatus habendi aiunt, quando Gel. li. 14. cap. 7.

quidem & Tribuno plebis, quanquā non

*Attiniū essent Senatores, ante *Accinium Plebi-
eliās. scitum ius Senatus habendi esset. Scripserat etiā de intercessionibus, illis uidelicet ius intercedendi fuisse, qui uel ea potestate, uel maiori fuissent, ijs qui Senatusconsultū, aut Plebiscitū uel aliud decretum

Locus Senatus habendi. rogarent. De loco habendi Senatus, aut Senatusconsulti rogandi, nisi in locis per augures constitutis, quæ templa appellabant, haberi, rogariue posse negabant. Vnde & in curia Hostilia, in Pōpeia, &

Tēpus habendi Senatus, post in Iulia, quum profana essent loca, templa per Augures sunt cōstituta, ut in his Senatuscōsulta more maiorū iusta fieri possent. De tēpore uerò habendi Senatus, ita differit: Ante exortū, inquit, solē aut post eius occasum, Senatusconsultum irritum esse. Opus etiam Censorū fuisse, per quos, & quo tēpore factum esset Se

Senatoria ætas. natuscōsultum. De ætate autē Senatoria etiā adolescentibus Senatorū Senatū ingredi licuisse, ueterū monumēta legētibus

appar

apparet. Quominus uerò tandem in Senatum illi ætati uenire liceret, Papyrij prætextati factum in causa fuit, ut Valerius Maximus scriptum reliquit. Tunc igitur cōstitutum, ne cui paucioribus uiginti & quinq; annis nato Senatū ingredi liceret, ut est apud Plutarchū in uita magni Pōpeij. Idem apud ius ciuile Romanorum, quo nos etiā hoc tempore utimur, facilè conspicari licet. Qui uerò Senatū habiturus esset, auspicari primò, atq; immolare hostiā debere, idem Varro cēsebat. Docuit et de diuinis rebus, prius quàm de humanis ad Senatū esse referendum. Item Senatusconsulta duobus modis fieri, aut per discessionem, si consentiretur: aut si res dubia esset, per singulorum sententiam. De pignore quoque capiendo: de multa irroganda Senatori, qui quo tempore in Senatum uenire debuit, non interfuerit. Quantum uerò ad Senatorum familiam pertinet, Senatoriarum personarum appellatione, & uxores contineri decre-

Senatoriæ psonæ. In pād. li. 1. ti. de Senatorib⁹ hæc tradūtur.

tum est. Adoptiuos autem filios, etsi ante quàm patres in Senatũ essent ducti, sese in adoptionem dedissent, Senatores esse placuit. Si quis autem ex Patriciorum ordine, plebeio homini se in adoptionem dederit, Patricium tamen manere cautũ est: quam legem ea tempestate nullam fuisse arbitror, quum P. Clodius uir Patricius, quo tempore Tribunitia potestate fungeretur, qua aduersum Ciceronem factione uteretur, plebeio homini se adoptandum præbuit. Cõtrà, Senatorum filiæ, nisi quæ Senatorijs hominibus nuptui traditæ essent, clarissimarum fœminarum nomine non continerentur. Senatoris uerò filium à patre emãcipatum, etsi filij nomen iure ciuili amittit, Senatoriam tamen retinere dignitatem creditur. Posthumi autem, quanuis post patris mortem nascuntur, Senatorij tamen homines appellabantur: eum uerò qui postquam pater Senatu motus est, concipitur, & nascitur, non esse Senatoris filium Proculus & Pegasus

gasus opinabantur. Si quis uerò antè conceptus fuerit, quàm eius pater Senatu moueretur, nō nocebit filio casus patris, quo minus Senatoris filius censeretur. Sed si pater antequam conciperet filium, Senatoriam dignitatem amiserit, ac deinde decesserit, filij autem in aui potestate Senatoris reciderent, etsi non quasi Senatore patre nati uideantur, Senatorij tamen esse censebantur. Mulieres autem Senatoribus primò, deinde inferioris sortis hominibus matrimonio collocatæ, clarißimarum ordinis non sunt. Itaque impetrare pleræque à principibus solent, ut nuptæ iterum inferioribus uiris, in Senatoria nihilominus maneant dignitate, ut dicitur Diuum Augustum Iuliæ Mameæ consobrinæ suæ indulsisse. Senatores uerò Senatorio ordine amotos, quanuis capite non minuantur, & ciuitatem retineant, iudicare tamen ac testimonium dicere prohibet lex Iulia repetundarum

De Tribunis celerum Equitum.

CAPVT II.

TRIBVNOS celerum Equitum primus Romulus creasse fertur, quum tres equitum centurias, quarum opera in omni Reipub. discrimine uteretur, adscripsit. Eas centurias Ramnensium, Tatiensium, Lucerum appellauit: Ramnensium à Romulo, Tatientium à Tatio, Lucerum uerò denominatio, ut Liuio placet, incerta est. Quos autem tertios his præfecit uiros, quos ex tribus elegit Tribubus, Tribunos nominauit. Fuisse autem numero trecentos ait Equites, eo quòd singulis curijs, quæ triginta erant, decem asciuerit. Quòd uerò celeriter accurrere eos uoluit, si quando Respublica illorum opera indigeret, appellari Celeres uoluit. Sunt etiam qui à Celere quodam, qui primus ijs ordinibus à Romulo præfectus fuerit, Remi interfectore, hoc nomen inditum esse opinentur, ut Ouidius in lib

in libro Fastorum significare intelligitur.

De Quæstoribus

CAPVT III.

QVAESTORIBVS creandis origo uetustissima est, & ante omnes penè magistratus instituti sunt. Gratianus autem in eo libro, quem de temporibus scripsit, ipsum etiam Romulum & Numam, duos habuisse Quæstores, quos non sua uoce, sed populi suffragio creatos, scriptum reliquit. Cæterum ut Romulum Quæstores habuisse nõ usquequaque notũ est, ita Tullum Hostilium regem Quæstores habuisse constare nequit. Quòd uerò publicæ quærendæ pecuniæ præpositi essent, appellatos aiunt. Quæstorum uerò, ærarij, & urbanæ pecuniæ curam agere, Prouincias partim exigendis uectigalibus sortiri, plerique (ut Gratianus dixit) epistolis in Senatu legen-

occupati. Iique nuncupati Candidati principis. Nonnunquam autem malefi- cia conquirere Quæstoribus negotium traditum est, ex quorum exercendis quæ- stionibus, Quæstores dictos fuisse, M. Varro opinari uidetur. Quæstores ut ferè omnes reliquos magistratus, tam ple beios, quàm patricios promiscue creari obtinuit: quæ potestas, quoniam minori- bus adscribitur, neque prehensionem, neque uocationem habet. Et quemadmo- dum priuati, in ius ad Prætorem uocari solent, eadem gerendorum honorum, di- cendæque in Senatu sententiæ, initium fuisse perhibetur. Etiam quia de capite ciuis Romani, iniussu populi non erat permissum consulibus dicere, propterea Quæstores constituebantur à populo, qui in capitalibus præessent rebus. Ii ap- pellabãtur Quæstores parricidij, quorum & meminit lex duodecim tabu- larum.

Cãdidati principes.

De inter

De interregia potestate.

CAPVT IIII.

ROMVLO ergo humanis iam rebus subducto, fluctuantibus Patrum animis, quo pacto Rempublicam procurarent, quem in demortui regis locum suffecturi, aut quo tandem pacto essent, ne noua multitudo sine rege ac duce passim uagaretur, ac uicinorum tandem irritatis animis, urbem rectore uacuam uis aliqua externa adoriretur: difficultati rerum consulere rati, centum Patres decem decurijs factis, singulos ex singulis legunt, qui summæ rerum præessent. Ex ijs unum, qui insignibus imperij, & fascibus esset, decernunt. Quinque dierum spacio finiebatur imperium: eóque pacto uicissim inter se sortiebantur, dum orbe exacto annus circumageretur. Sed huius imperij quum iam pertæsum uideretur, ac plebs pro uno rege, centum sortitam esse quereretur, audierántque ea

Decuriæ patrum. *Ex Liuio.*

Sueri Patres, qui uel imperium posciturí esse uidebantur, per speciem beneficii ultro offerendum rati, summam potestatem populo permittunt, statuúntque ne plus iuris ac potestatis futuro regi permitterent, quàm apud se retinerent: simul decernunt, quem populus ipse regem iußisset, ita demum ratus haberetur, si Patres authores extitissent. Tũ Interrex concione aduocata, QVOD bonũ, faustum, felíxq; sit, inquit, Quirites, regem create: si dignum, qui secundus à Romulo sit, creaueritis, Patres authores fient: atque ea conditione reges creabant, apud quem summa rerum erat. Dum regia potestas uacãs erat, Interrex appellabatur. Apud minores uerò Romanorum, quum Reipub. causa abessent Consules, neque habendis comitijs interesse possent, siue uitio Consules creati essent, si Dictatorẽ comitiorum causa dici non placuisset, res ad Interregẽ deducebatur, ac per Interregem consularia comitia habebantur.

Interrex.

De Duũm

De Duûmuiris capitalibus.

CAPVT V.

SI DVVMVIRATVS *capitalis repetere originem uolueris, usque à Tulli Hostilij regis temporibus erit repetenda. Is enim bellum cum Albanis gesturus, copias iam è campis in aciem eduxerat. Tum Metius Suffetius Albanorum dux, regem Romanorum ad colloquium uocauit: qui ubi in conspectum uenerunt, diu de conditionibus pacis inter eos agitatũ est: hanc tandem conditionem inierunt: Erant in exercitu Albano tergemini fratres, qui Curiatij appellabantur, ut hi cũ tergeminis Oratijs Romanis ferro dimicarẽt: utrius populi ciues uictores essent, is populus cum bona pace alteri imperaret. Armati ergo hinc Oratij, illinc Curiatij, in campum prodeunt: diu uario marte pugnant, ad extremum tres Curiatij, atque ij quidem omnes saucij, duos*

duos ex Oratijs obtruncant, tertio integro relicto. Iuuenis ergo integer corporis animique uiribus, ne sistendo tutari ictus non posset, ambire campum instituit: ex Curiatijs, qui ualidior erat, metu exanimatum fugere ratus, persequi illum, ægrè licet, pergit. Oratius ubi alterum longè ab alijs esse cernit, Curiatium aggreditur, parumque ualidum facile obtruncat. Accurrentē fratri ferre auxiliū, primo illo etiam infirmiorē & uix sustinentē arma, facilius occidit. Tertiū graui uulnere, metuq; grauiore minore negotio confodit. Iuueni ergo Oratio omnium cō sensu gloriosissimus triumphus decernitur. Triumphanti ergo cum omne genus hominum, tum Oratia soror uenit obuiam. Hæc Oratia alteri ex Curiatijs fortè desponsata fuerat: quæ ubi conspexit occisi nuper à fratre uiri pendētes ab hasta exuuias, lamentis & fœmineo eiulatu complebat omnia: cuius rei indignatione sororem interfecit, ratus publicam lætitiam

*tiam turbasse. Triumpho ergo acto, Oratius ad regem trahitur, in carcerem seruandus traditur: ergo omnium sententia Oratium damnat capite: sed recens tam insignis facti memoria permultū fauoris à rege ipso sibi uēdicat. Dilationem ergo iudicij rex quæritans, tum primùm duos uiros creat, quæstionem iudicij ab se ad illos reijcit. Quid plura? Duūmuiri plectendum capite Oratium pronuntiant: sed Oratius ab illa sententia populum appellat. Res ad populi iudicium reijcitur: Tum uerò senis, orbiq; trium liberorum parentis lachrymis & pro concione orationibus acta, insignis actæ rei recēte memoria, reū iuuenē populus absoluit. Tum ergo Duūmuiris capitalibus initium esse cœpit, unius tamen *argumento Triumuiri collegæ facti sunt. Quod uerò capitalibus quæstionibus præessent, & carceris rerū capitaliū agerēt custodiā, Capitales appellati sunt. Cuius etiā magistratus in damnatione C. Manlij Capitolini opera*

* augmēto.

usum

...m Populum Ro. Liuius meminit. Eorundem interuẽtu Triũmuirorum in eos qui cum L. Catilina coniurauerant, animaduersum est, ut meminit Sallustius.

De Præfecto urbis.

CAPVT VI.

De praefecto urbis nusquam antea quicquam reperitur, quàm de Sp. Lucretij, patris Lucretiæ præfectura: non tamen alios reges præter Tarquinium Superbum, præfectos urbi creare potuisse negauerim. Quo sese res uertant, quum regibus proficisci opus foret, penes Præfectum urbis summa rerum relinquebatur. Vbi autem imperium propagatum est, totius Italiæ iurisdictio ad Præfectum urbis delata est. Omnia enim crimina quæ per totam Italiam admittebantur, ut epistola diui Seueri ad Fabium Cilionem cautum est, Præfectus urbis sibi uendicat. In initio uerò eius epistolæ ita scriptum est: Quum urbem

Eadẽ ferè uerbis prodita in Pã. de officio Præfecti urbis.

urbem nostram fidei tuæ commiserim: quicquid intra urbem admittitur, ad Præfectum urbis uidetur pertinere. Sed & si quid intra centesimum lapidem admissum sit, Præfecti urbis ad cognitionem pertinet. Si ultra centesimũ lapidem admissum fuerit, urbis Præfecti notio non erit. Audiet seruos qui ad statuam confugerint, aut qui de dominis conquerantur, quòd de suo peculio empti, nõ manumittantur. Audiet dominos egentes, & qui se ægros esse dicant, desyderéntq; sibi à libertis suffragiũ impendi. Relegandi etiã deportandiq; in insulam, potestatẽ præfectus huiusmodi obtinet. Si quis autẽ seruum suum in uxorem suam adulterium commisisse asserit, apud Præfectum urbis erit audiendus. Neque est alienum ab eius potestate, ut coram ipso interdicatur quod ui aut clàm exercetur. Solent item ad Præfectum urbis tutores curatorésque remitti, qui malè in tutela curáque uersati fuerant, quique grauiore animad

admaduersione, quàm ut suspectorum crimen incurrant, indigent: seu quos probari poßit, datis nummis tutelam occupasse, seu accepta mercede operam dedisse, quo minus idoneus tutor aßignaretur alicui, uel consultò circa edendum patrimonium eius quantitatem minuisse, sine euidenti fraude, pupilli bona alienasse. Id quoque iniunctum est huic magistratui à diuo Seuero, ut mancipia tueatur, ne prostituantur. Curare præterea Præfectus debet, ut nummularij probe se agant circa suæ profeßionis negotia obeunda, temperéntque ab his quæ leges non admittunt. Si autem patronus se à suo liberto aut docuerit, aut contumeliosum sibi libertũ queratur, siue se conuitium ab eo passum, liberósue suos, uel uxorem, aut quid simile obiectum fuerit, Præfectus urbis audiri solet: & pro modo querelæ corrigere eum, aut comminari, aut fustibus castigare, aut ulterius procedere in pœnã solet. Quòd si delatũ se à liberto,

aut con

aut contra se cũ inimicis conspiraβe do- ceat: etiam in re tali Præfectus *in eum pœnam constituet*. Cura etiã rei macella riæ omnis, ut iusto pretio ueneat, ad officium Præfecti pertinet: & ideo forum boarium, suarium, piscariũ, & olitoriũ ad eũdem Præfectum pertinet. Ad tuendam quoq; populorum quietem, dispositos stationarios milites habere debet, curaréq; ut sibi quod ubique agitur, per delatores denuntietur. Potest etiam urbi interdicere negotiatione, profectionibus, aduocationibus, & foro, ad tempus & in perpetuum. Sed quũ multo tẽpore Præfectus urbi creatus fuerit, demũ illius ditione delata ad Prætorem, & translata Latinarum feriarum duntaxat creari cœptus est. Et quum cæterorum omniũ magistratuũ fora quiescerent, soli Præfecto urbi Latinorum subiacent, ne quis alterã magistratuũ speciem arbitraretur. Pleraque quæ ad Præfecti ditionẽ pertinere uidebantur, de industria omissa sunt.

De Consulibus.

CAPUT VII.

CONSULAREM potestatem regiæ potestatis exemplo accersitam fuisse, uetustatis monumenta declarant: Exactis enim regibus, duo uiri creati sunt, quibus præterquam quòd annuum imperium datum est, nihil aliud immutatum est. Itaque lictores, & trabeam, cæteráque regum insignia tenuêre. quòd consulere rempublicam debe-
Consules unde. rent, Consules appellauêre. Iniunctúmque, ut omnium, quæ è republica fore arbitrabantur, diligenter curam agerent. Primi Consules post exactos reges fuere L. Iunius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus. Brutus cum collega egit, ut penes alterum duntaxat fasces forent: ne si penes utrunque populus conspexisset, duplicatum terrorem ex uno ad duos reges quereretur. XII. erãt numero lictores, qui cum fascibus uirga-

rum securim cuique Consulum præferebant. Quem numerum lictorum collegisse Romulum ferunt, eo quòd duodecim uultures in Auentino monte, quum augurijs cum fratre contenderet, inspexit. Nonnullis autem atque idoneis autoribus, hoc ut pleraque alia, scilicet apparitores, sellam curulem, togam & prætextam, ab Ethrucis finitimis populis adsciuisse uerisimilius uidetur. Ethruscos enim quũ duodecim populis constarent, rege communiter creato, unũ lictorem regi singulos exhibuisse. Lictores autẽ à ligando dictos existimãt, quòd quem Cõsules prehendi ligariq; iussissẽt, præsto essent ad prehẽdẽdũ, & uenẽtes Consulibus obuiã, de equo descendere iuberẽt. Iunio autẽ Bruto altero ex primis Cõsulibus in bello extincto, quũ solus P. Valeri⁹ in Cõsulatu remãsisset: (hic enim in Tarquinij Collatini locũ suscept⁹ erat, q̃ ille ob inuisũ Tarquiniorũ gen⁹, se Cõsulatu abdicare cõpulsus esset) ut sunt muta- Lictores unde.

 biles

...biles uulgi animi, in ipsum non inuidia modo, sed suspicio etiam cum atroci crimine oborta est: & quum Consul aduocata concione se expurgasset, author esse instituit ferendæ legis, ut aduersus omnes magistratus esset prouocatio. Tum uerò Consularis authoritas, regiæ potestati lōge inferior esse cœpit: ac libertatis iacta semina mirum in modum conualuisse uisa sunt. Consules nisi à Patribus creari, quòd apud alios auspicia non essent, religionem fore, aliquando creditum est. Profligato tandem Gallico bello (eo scilicet quo T. Manlius Torquatus torque hosti Gallo, quem singulari certamine occiderat, detracto, Torquati cognomē sibi posterísq; suis clarißimum dedit) aßiduis tribunitijs seditionibus uicti, alterū ex plebe Consulem creandū concessere. Primus autē de plebe Consul L. Sequacius creatus est: & quū antea Tribunos militū, qui pro Cōsulibus essent, ex suo quoq; ordine creari plebs obtinuisset, sæpenumero

Torquati cognomētum.

mero

mero creationi Tribunorum, Consularis potestatis intermißio occurrit: adeo ut duobus aliquando, nonnūquam pluribus, sæpe etiam paucioribus annis Consulare imperiū uacauerit. De constitutione uerò Consularis potestatis, id uulgo compertum est, habitis scilicet per consules, siue alterum duorum, siue per Interregē aut Dictatorem comitijs, quæ tribuum, centuriarúmque conuentu ac suffragijs constant, & in campum Martium accitis, qui Consulatum petituri erant, in campum descendunt: atque eò quòd tunc candidis uestibus induti sunt, Candidati Cādidati. uocantur, in quem igitur populi suffragia, consularibus habitis comitijs suffragiisque rite peractis, concurrebāt, is erat Consul designatus. Sed quoniam de comitijs habuimus mentionem, non incongruum est, hîc nonnihil ex ijs que ad nosusq; peruenerunt, adscribere. Comitiorū Comitiorū diuersitas. enim alia Calata, alia Tributa nuncupantur. Calata uerò dicta, quòd per lictorem

 curiatim

... calari, id est, uocari solebant. Ea uerò in Centuriata & Curiata diuiduntur. Curiata ex curijs, quæ triginta numero erant, & omne genus ciuium continebant, per curiatum lictorem uocabātur. Centuriata uerò per cornicinem ex censu & ætate accersebantur. Tributa uerò ex omnibus regionibus urbis, ac tribubus (ut reor) nuncupata constabant. Cēturiata autē fieri intra pomœriū nefas erat, qa exercitui (ut ferūt) nisi extra urbem imperari ius non sit. Propterea Centuriata in cāpo Martio haberi, quòd exercitui imperari præsidij causa solitū sit. Illud præterea necessarium Consulatū petentibus, ut per seipsos comitijs interessent: per alios petendi facultas nullo pacto decernebatur. Quinetiā præscribendis cæteris magistratibus obseruatū uideo. Eam præterea potestatē, de qua agimus, & filij familiâs, & sui iuris cōstituti cōsequūtur, séq; ipsos apud se sua authoritate emancipādi facultas est. Tādem

dem etiam institutum, ut qui Conja... fierent, ipso iure sine emancipatione à patriæ potestatis uinculo liberarentur.

De Dictatore.

CAPVT VIII.

DICTATOREM Albanos prius quàm Romanos habuisse, quippe qui Metium Suffetium habuerunt, testis est T. Liuius. Apud Romanos uerò primus Dictator factus est T. Largius primùm Consul, quo anno quibúsue Consulibus, non satis constat. Illud uerò liquet, Latino Sabinóque bello impendente, quadragintáue populis in Romanos coniuratis, concitante *Mamilio Octauio Tusculano, Tarquinij superbi genero, qui eum penes exulabat, Dictatorem Romæ creari instituisse. Ea summa quidem potestas apud Romanos fuit: à qua nec prouocandi ius fuisse, & animaduersum in caput cuiusq; ciuis Romani, totiúsque Reipub. summā ditionē

* Manilio aliâs.

[illegible] ipsum habuisse, ueterum scripta testantur. Lictores, & uniuersa regum insignia Dictatori attribuêre. Quia autē summū ei in populum ius, summáque

Magister. potestas fuit, Magister populi cognominatus est: ex quo factū, ut qui potestatem aliquā de publico haberet, utpote quòd à suprema Dictaturæ potestate ortū duceret, Magistratus, uelut à cādido Cādidatus uocaretur. Dictator autem nullo alio pacto creari cōsueuit, quàm quū uis aliqua maior de improuiso oborta, ingētem urbi cladē minitari uideretur. Prius nō nisi è Patribus, uelut pleraq; alia, Dictatorē legi fas fuit. Tandem, ut cætera quoq;, idipsum imminutū est. Bello enim quod populus Romanus quū Faliscis gessit, Tarquiniensibúsq;, primus de plebe Dictator creatus est C. Marius Rutilius, qui & ipse Magistrū equitū etiā de ple-

*C. Plau be hominē * L. Plautiū dixit. Hūc magi-

tiū alij. stratū, quoniā quā amplissimus esset, nō nisi sex mēses retinere licuit: q, uerò futu

ros

ros dictitare magistratus solitus fit, ... pellatū esse Dictatorem Marcus Varro ait. Huius etiam prætextu magistratus Lucius Sylla, ac deinde Iulius Cæsar Rem publicam oppressere, tyrannidis inuisum atque infame nomen euitare cupientes. De Dictatore ergo, quantum per ueterum disquisitionem licuit, diximus.

Dictator unde appellatus.

De Magistro equitum.

CAPVT IX.

QVALES TRIBVNI Celerum apud reges, tales ferme apud Dictatores Magistri equitum fuêre: & ut Dictatori ius summum in populum fuit, ita in omnes milites & accensos Magistro equitum fuisse, traditum est. Primus Magister equitum Sp. Caßius fuit, à Tit. Largio primo dictatore creatus. Id demum officij fuit magistri equitum apud Dictatores, quod tandem Præfecto prætorio apud Cæsarem.

Præfectus prætorius

De Tribuno plebis.

CAPVT X.

TRIBVNIS plebis creandis initium fuit secessio Plebis à patribus in montem Sacrum facta. Transacto enim bello, hinc Volscorum, illinc AEquorũ atque Sabinorum, quum ex promissis Patrum ferendæ legis, de liberanda à nexibus fœneratorum plebe, spes quibusdam certis indicijs uersaretur, quæ tum quadam ac nimia lusione protrahi uideretur à Patribus, M. Valerio Dictatore creato, qui ad populares seditiones comprimendas, ingénsque gerendum bellum mitteretur: quúmque pro plebe ad ferendam legem intercedere cœpisset, & se & plebem frustrari uideret, magistratu se abdicauisset: accederétque ad indignationem plebis, quòd Patres plebis animos à seditionibus auertere rati, sub prætextu sacramenti Consulibus præstiti, nouo bello cogere ad militandũ adnitebantur

tur. Plebs permoleste id ferens, in montem Sacrum, qui est trans Anienem, tertio ab urbe miliario, seceßit. Quod quum ingentem trepidationem incußiſſet Patribus (quónam enim modo urbem omnium militum robore exhaustam, si qua uis belli aliqua ex parte irrepſiſſet, tutari Remp. facultas dabatur?) Meneniũ Agrippam ſummæ ea tempeſtate authoritatis uirum, plebi charum pariter ac Patribus, legatum ad componendam popularem ſeditionẽ decernũt: qui graui uſus oratione, in qua apologũ de conſpiratione mẽbrorũ contra uentrẽ induxit, quemadmodum uentri eã cõſpiratio cladẽ attulerit, uſque eò deliniuit plebis animos, ut illius opera pacẽ cũ Patribus iniuerit. In cuius pactione fœderis, cõuenit, uti plebeios in urbe magiſtratus obtinerent. Duos ergo Tribunos tũ habere plebs cœpit, A. Virginio, T. Vetuſio Conſulibus. Alia rurſus ſeceßione tres additi Appio Claudio, & C. Quintio Cõſulibus. Mox

quinq;

que item alij. Consulibus M. Oratio Puluillo, & Q. Minutio. Hoc pacto decem Tribunis in plebem Romanã fuit iurisdictio. Tribunorũ uerò tanta creuit authoritas, ut quicquid Senatus decreuisset, ita demum ratum haberetur, si Tribuni approbassent. Stabant ergo in uestibula curiæ ubi habebatur Senatus (templũ enim ingredi nõ licebat) & quæcunq; Senatores decreuissent, Tribunis animaduertenda perferebantur: ut si pro repub. fore uiderentur, approbarent: cætera ad arbitrium reijcerent. Tanquã Senatusconsulta approbassent. T. literã in tergo adijciebant, haud alio pacto rata iudicatum iri. Sed de tribunitia potestate, si latius *patere uobis uoluerimus, Labeonis Antistij iuris peritißimi constat sententia: cuius uerba, quẽadmodum apud Aul. Gellium scripta reperi, ita ipse scripsi. In quadam inquit, epistola Attei Capitonis scriptũ legimus, Labeonem Antistium legum atque morum Pop. Rom. iurisque ciuilis doctum

T. litera.

*facere uerba.

Aul. Gell. li. 13. c. 12.

doctum apprime fuisse: sed agitabat, ... quit, hominem libertas quædam nimia, & uecors usque eò, ut diuo Augusto iam principe, & Rempub. obtinente, ratum tamen pensumq́; nihil haberet, nisi quod iustum, sanctumque esse in Romanis antiquitatibus inuenisset. Ac deinde narrat, quid idem ipse Labeo per uiatorem à Tribuno plebis uocatus, respōderit. Iussit enim ei qui missus erat, ad Tribunos plebis redire, eisque dicere, ius eos non habere, neque se, neque alium uocandi, cum moribus maiorum, Tribuni plebis prehensionem haberent, uocationem non haberent. Posse igitur eos uenire, & prehendi se iubere, sed uocandi absentem ius non habere. Id'que etiam apud Varronem in libro rerum humanarum scriptum asserit Aulus Gellius, Qui sanè Varro quum Triumuir esset, asserit se à Tribuno plebis non uocatum fuisse: quum Tribunus plebis esset, neminem uocari iußisse. Maximæ uerò partes Tribunorum in intercessionib

[...]onibus extitere (id quidem est uim à cæteris magistratibus prohibere fieri) at minores in legibus ad populum ferendis, quæ plebiscita appellantur. In quibus sanè rogãdis, Patrũ interesse nulli admodũ ius fuit. Quinetiam in prouincijs proconsularibus aßignandis, ut idem apud Plutarchum in uita M. Catonis, maximè in Tribunatu P. Clodij uidere licet. Istud etiã obseruatũ est inter Tribunos, si cæteri omnes unã rem probassent, unus uerò id prohibuisset, plus cæteris quidẽ omnibus in ea prohibitione polleret, & reliquos omnes facile impedire posset.

De Proconsulari Potestate.

CAPVT XI.

DE HAC quidem potestatis specie, nihil quicquam prius reperi, quàm bello à Populo Romano cum AEquis infeliciter gesto, maximóque terrore urbi illato. Tum enim Consul, qui in urbe remãserat, quò celerius delectum facere posset

posset, Proconsulem creauit, qui obse[illegible] collegæ auxilium afferret. Creatus est igitur Proconsul T. Quintius, Albo Posthumio, & Sp. Furio Consulibus. Quòd uerò pro consulibus mitterentur, eorúmque uice functuri essent, Proconsules appellati sunt. Iis magistratibus cætera quidem Consularia insignia concessa sunt, præterquàm quòd sex duntaxat lictoribus uti iniunctum est. Qua tempestate non ordinaria quidem, sed delegata iurisdictione Proconsul (de quo agimus) utebatur: quãuis postea usu euenit, ut propria huic magistratui iurisdictio cõpetere instituerit. ꝓpagatis enim imperij finibus, complurium & ingentium bellorum administrandorum cura exorta, obseruari cœptũ, ut quo quique anno Consules fuissent, sequenti Proconsules remanerent, & uarias prouincias cum imperio sortirentur. De finibus autem Proconsularibus, quæ nancisci potui, ea breuiter subijciam. Potestatẽ suam

Proconsul, nisi in ea prouincia quam est sortitus, exercere non potest, quanuis uoluntariam (ut aiunt) iurisdictionem, eam esse authoritatem, manumittere seruos suos apud se uolentes, aut se adoptandos dari paßim præstare. Contentiosam uerò iurisdictionem, præterquam in prouincia tractare non potest, ne quicquam in prouincia negotiorum exoriretur, quin ad Proconsulis administrationem pertinere soleat. Sin autem fiscalis causa inciderit, melius faciet ad procuratorem Cæsaris deferre. Si uxorem secum in prouinciam

*al. eáq;. duxerit, quod non fecisse decentius putabitur, *ea quæ deliquerit, in eã iam ipsam

*Xenijs legẽdum animaduertet. *Obsonijs dono mißis, ut erit. nam prorsus abstinere non debet, sic in accisic in Pã piendis modum seruare: ualde enim inhudect. quo manum est à nemine accipere: paßim ueque legi- rò, uilißimum, & penitus auarißimum. tur, unde Ab alijs uerò rebus dono mißis, omnino hæc sunt abstinere Proconsulem oportet. Item ab transcri- emptionibus omnium rerũ, præterquam

uictus

uictus quotidiani cauſa. Lites uerò, qu[...] ſerioſa excuſſione, animaduerſioneque quam & indigent, ſummatim pertractare ac diffinire non debet. Quæ cognitionem exactiorem non deſyderant, ut obſequium à liberis & patrimonijs exhibentur, à liberis ſummatim animaduerſa pronuntiare poterit. Parum autem obſequentes patronis ſuis liberos, cum uerbis paulò atrocioribus exterreat, tum etiam fuſtium caſtigatione coërceat, abſque iudicio ſapientis, ac fori ſtrepitu. Non habentibus autem aduocatum ob inopiam, ſeu aduerſarij potentiam, ultrò exhibeat, ac denique uniuerſa expediat, quæ mero (ut aiunt) imperio aſsignari ſolent. Id enim ſignificat gladij poteſtatem in facinoroſos, ſeruóſque animaduertendi. Sed quoniam negotiorum prouincialium multitudinem per ſeipſum obire Proconſulem difficile eſt, Legatum Proconſules habere ſolent, de cuius officio pauca uidenda ſunt.

Merũ imperium.

pta. quã= ibi corru ptè pro xenijs ex enijs paſ ſim uul= gus iuriſ conſulto rũ legat.

De Legatis Proconsulum.

CAPVT XII.

SOLENT Proconsules ob rerum gerendarum multitudinem, in Prouincia Legatos statuere, qui nō propria, sed mādata iurisdictione utuntur: quos prius etiam quàm in prouinciam peruenerint, sibi substituere non possunt. Si quid autem Legato occurrat, cuius rei grauitas exactiorem diligentiam exigat, ad Proconsulem remittere Legatus debet. Neq; enim animaduertendi, coërcendi, seu atrociter uerberandi, Legato licentia est. Iudices tamen litigantibus, tutores etiam pupillis dare potest. custodiarúmque, quæ per Prouinciam dispositæ sunt in stationibus, Proconsul legatam cognitionē commendare: nec prius quàm è Prouincia Proconsul discedat, Legatum dimittere consueuit. Et si diem suum obierit in Prouincia Proconsul, ita demum sibi mandata negotia exiget, ac si res integra

In Pādectis legitur, legatus iussa bet.

gra

gra non inueniatur. Si uerò abesse à Prouincia Proconsulem fortasse contigerit, causas etiam quæ animaduersionem exigant, delegabit.

De AEdilibus plebis.

CAPVT XIII.

AEDILITATEM *plebeiam pro uetustißimo magistratu habeo: & utrum AEdiles ante Tribunos plebis creari cœperint, ambigo, memor quòd exactis regibus ad secessionem plebis in Sacro monte factam, maxima quidē pars populi Romani tanto tempore absque aliquo in Republica magistratu à quo tueretur, extiterit. Quin apud Liuium haud multò post Tribunos plebis creatos, pestilenti quodam tempore, quum & Cōsul alter obisset, alter uerò ægram animam traheret, apud AEdiles plebeios, & Consularem, & Tribunitiam potestatē, & tandem totius Reipublicæ summam recidisse constat. Nō quòd illos*

Hunc primum creari cœptos appareat, sed quòd longe antea creatos esse potuisse facile sit. Crescentibus autē plebeis opibus, ita ut etiam Dictatores ac Pontifices de suo quoque corpore præstarent, atque Patres multoties à plebe uicti, duos AEdiles plebeios à patribus creandos peruicerunt. Nam quum AEdilibus ludos faciendos, solennésq; pro ordinibus in concordiam redactis dies in fastis referendos mandarent, negarēntque se id esse facturos AEdiles plebis: conclamatū esse à iuuenibus Patricijs dicitur, se id honoris deorum immortalium causa libenter acturos, ut AEdiles fierent. Quibus quū ab uniuersis gratiæ actæ essent, Senatusconsultum factū est, ut duos uiros ex Patribus, qui AEdiles forēt, Dictator populum rogaret, Patres comitijs authores forent: Duo ergo patritij AEdiles creati sunt Cn. Quintius Capitolinus, et P. Cornelius Scipio. Sed duos tādē AEdiles creatos alios à Iulio Cæsare, qui quoniā frumento

mento præessent, Cereales appellati sunt, Cereales
apud idoneos inuenio authores: & AEdi ædiles.
les à sacrarũ ædium quã gerebant cura,
appellatos esse. Curules uerò ij, qui ex pa Curules.
tribus creati sunt, quoniã sella curuli ue-
herentur, cognominati sunt. Plebei uerò
& Curules iam adeo manifesto cognomi
ne sunt, ut interpretatione non egeant no
stra. Ludos instituere quáue causa, qui-
búsue in spectaculis fierent: ad ædiliũ par
tes pertinet. Id etiã erat haud leue AEdi-
litatis munus: ut sua quisq; AEdilis factus
impensa ludos pro modo patrimonij ac
dignitatis suæ celebrãdos ꝓcuraret: cuius
instituti M. Cicero in ijs libris quos de
Officijs inscripsit, quũ de sua & Magni
Põpeij ædilitate meminit, locuples testis
est. Asconius autẽ Pedianus Põpeiũ AE-
dilem creatũ, theatrũ, quod sua impensa
ædificauerat, magnificentißimis ludis, in
quibus currus quũ elephantis induxerit,
dedicasse ait. Id etiã in argumentis comœ
diarũ, quibus nomina AEdiliũ, qui ludis

Quae fuerant, adscripta sunt, facile est animaduertere. Locorum autem discretio, & cuilibet ordini pro dignitate aßignatio, AEdilium muneris est. Valerius maximus scripsit Attilium Seranum, & Lucium Scribonium AEdiles, Senatus ac Plebis loca secreuisse. Quòd si seruum quispiam aut iumentum morbosum aut uitiosum pro integro sanóque uendiderit, edicto AEdilium emptori succurreretur. Quòd uerò cloacae publicae, & aquae ductus, caeteráque aedificia lauta, munda, integráque & expedita asseruarentur, AEdilium officium est. Deniq; quicquid rerum uitiosarũ pro synceto, fractum pro integro, usquã uenisset, aedilitio edicto redhiberi solet.

AEdiliũ munus.

De Decemuiris legum ferendarum causa creatis

CAPVT XIIII.

DECEMVIRIS summã potestatem ineuntibus, magistratus omnes qui

Remp

Remp. agebant exoluere fas erat: quibus creandis hoc in causa fuisse perhibetur. Plebe enim quotidianis seditionibus, tum ob creandos de Plebe magistratus, tum ad ferendam legem de soluendo à nexibus fœneratorum, sæpe etiam de connubio ut inire liceret plebi cum Patribus, nonnunquam ob ferendam legem Agrariam, diuina simul humanáque omnia miscente; & tandem communes quasdam leges ferri petente, ne quis esset inuidiæ locus, leges extraneas accerciri placuit. Missi ergo tres Athenas sunt Legati, qui inclytas leges Solonis scriptas ferrent: iura etiã, & mores aliarum ciuitatum noscerent. Ii fuêre Sp. Posthumius Albus, A. Mãlius, & P. Sulpitius Camerinus. Legati igitur anno tertio postquã recesserãt, leges scriptas referunt: pro quibus sanè censendis, promulgandis, centuriatis comitijs (quod ut sanctiores essent, fieri oportebat) Decemuiros creant, qui suo arbitratu leges promulgarent. Ii fuêre,

Referũtur hæc à Livio lib. 3.

Appius Claudius, T. Genutius, P. Sextius L. Veturius, C. Iulius, Aul. Manlius, P. Sulpitius, P. Curiatius, T. Romulius Sp. Posthumius. Placuitque ne ab horum potestate esset prouocatio. Penes uerò alterum, ut sors ferret, quoadusque omnem numerum peruaſiſſent, certis diebus lictores forent. Eodem ergo anno decem tabulas edunt, potestatem inspiciendi omnibus faciunt, edicunt, agitẽt secum omnes, & si quid emendari, suppleri, minuíue opus esse censeant, omniũ sentẽtias æquo animo esse audituros. Postquã satis emendata esse apparuit, decem tabulis scriptas leges centuriatis comitijs proferunt, ac simul se magistratu abdicant. Quum uerò rumor percrebuisset, duabus alijs tabulis ius populi Romani plenum ac absolutum fore, iterum habitis comitijs, alij Decemuiri subrogati sunt. Tum Appius, cui comitia habere datum fuerat, sese cõtra ius fas'que Decemuirum creat. Collegæ fuère M. Cornelius Maluginensis, M. Ser

Decem tabulæ.

M. Sergius, L. Minutius, Q. Fabius * Vi- * al. Vi=
gilanus, Q. Petilius, T. Antonius Me= bulanus.
renda, Ceso Duillius, Sp. Oppius Corni=
cem, M. Robuleius. Operæpretium est
audire, quàm ij Decemuiri per spem ac
libidinem dominandi, omnem Reipubli=
cæ speciem Idibus Maijs, quo iniere ma=
gistratum, cum duodenis singuli facibus
forum compleuere. Neque enim ad rem
pertinere, demi secures, quando absque
prouocatione creati essent, interpretabã
tur. Decem ergo regum instar primo cõ
spectu præbuisse ferunt. Incredibile est
enim quantum ea res urbi terrorem inie=
cerit: Neque suus urbem fefellit timor.
Primùm quum abstinere à Patribus cœ=
pissent, in humiliores crudelitatem, libi=
dinémque exercebant. Hominum, non
causarum toti erant, ut apud quos gra=
tia uim æqui haberet. Iudicia domi con-
trahebant, pronuntiabant in foro. Si quis
collegam appellasset, ab eo quem appel= Decẽuiro-
lauisset, ita discedebat, ut pœniteret pri= rum tyrã-
nis.

nib decreto nō stetisse. Opinio etiam fuit, fœdus clàm inter eos iureiurando dictū, ne comitia haberent, perpetuóque Decemuiratus possessum semel obtinerent imperium. Hac cōditione iam maior anni pars processerat, & duæ tabulæ ad decē adiectæ fuerant, nec quicquam aliud supererat, nisi ut Centuriatis comitijs proferrentur. Hoc peracto quum laberetur annus, nulláque comitiorum mentio haberetur, & quanuis anni factos exactione priuatos plebs obstreperet, ac libertatem penitus amissam conquereretur, eo illi nihilo communiore facta, hac petulantia abutebantur. Sed hos urbanos strepitus nūtiatum bellū à Sabinis AEquísue impendere, paulum intercipit. Habito enim delectu Decemuiri, armato exercitu, in bellum prodeunt. Dum bellum uario euentu geritur, Appius Claudius Decemuir, qui gerendis rebus urbanis remanserat, plebeiæ uirginis, cuius amore deflagrabat, stuprandæ consilium capit. Pater eius

Appij clau dij libidinis exemplum.

eius L. uirginius, qui tum honestum ordinem in castris ducebat, Icilio cuidam tribunitio uiro puellam desponderat. Hanc uirginem forma egregiam quum Appius prece & pretio tentasset pellicere, parúmque sibi succedere cuncta cerneret, animum ad crudelitatem, superbiámque conuertit: Marco Claudio clienti negotium dat, ut coram se pro Tribunali sedente, puellam in seruitutem asserat: cæteros omnes qui in libertatem asserant, reiecturum promittit. Opportunitatem ergo nactus M. Claudius libidinis minister, trāseunti per forū puellæ sceleratas manus inijcit, seruam suam, seruáque natam appellans, ac sequi se puellam iubet: cunctantē ui abstracturus esse uidebatur. Quum ad clamorem ereptæ nutricisque fidem Quiritum implorantis, multitudinis concursus factus esset, iámque à ui tuta esse uideretur, tum Claudius nihil opus esse tumultu ait, se iure grassari: si non crederent, ad Tribunal sequerētur.

Quum

Quum ad tribunal uentum est, petitor apud argumenti authorem agit, puellam domi suæ natam, furtóque subtractam, in domo Virginij pro filia esse suppositam. Interim dominum ancillam sequi, quòd ita æquitas dictaret, interloquitur. Composuerat ita se facturum Appius Claudius, ne sine causæ cognitione pronuntiare in seruitutem uideretur. Tunc aduocatis puellæ intercedentibus, patrem Reipublicæ causa abesse, iniquum de liberis absentis agi, cæteráque huiusmodi allegantibus, Icilius uir, & Numitorius auus superueniunt. Icilium autem, ut erat uir acer, multa intrepide uociferantē, Appius per lictorem summoueri iußit. Sed quum ille constantißimo animo resistere pergeret, ac multitudinis concursus ingens fieret, Appius, ne exortus tumultus nouandi res occasionem faceret, uades de uirgine in posterum diem in iudicium sistenda dari iußit. Interea patrem accersunt nuntij, aduolat in urbem pater: ac

prima luce sordidatus filiam solita ueste, cum aliquot matronis secum in forum du cit. Vociferat, opem ferant, lamentatione & querelis omnia implet. Idem Icilius, idem puella ac matronæ faciunt. Aduersus hæc omnia Appius obstinato animo tribunal ascendit, uindicias secundum ser uitutem decernit: quod decretum quum ingẽtem admirationem incußisset, ac M. Claudius iret ad comprehendendam uirginem, tunc pater intentans in Appium manus, Icilio, inquit, nõ tibi Appi filiam meam despondi ad nuptias, non ad stuprum educaui, sed quæso patrio dolori ignoscas, si quid sum in te inuectus uehe mentius. Sinas ergo coram uirgine me nutricem percontari, falso pater sim: ut re comperta, æquiore hinc animo discedam. Seductã ergo filiã percontandi prætextu, rapto è tabernaculo Lanij cultro, filiam interemit. Quid multa? Rei indignitate pariter omnes commoti, in forum cõcurrunt. Appius autẽ ut tumultuari cœptum uidet

uidet, ut uitæ consuleret, obuoluto capi=
te effugit. Plebs ergo recuperandæ liber=
tatis occasione nacta, arreptis armis, du=
ce Virginio in Auentinum secedit. Nec
minus Icilius in castris militum concitat
multitudinem, plebísque urbanæ exem=
plo decem Tribunos militares creant,
ingentíque cum exercitu ad urbem acce=
dunt, alteri se exercitui coniungunt. Hoc
peracto, armata plebs secedere statuit.
Eò ergo quicunque per ætatem, ualetu=
dinémque potuerunt, cum uxoribus, libe=
rísque peruenère. Iis tantis motibus per=
culsi Decemuiri, Senatum frequen=
tem fieri iubent. Rogant quid è Re=
publica fore censent, edicere. Demum
quum multa ultro, citróque in Senatu
agitata essent, ac plerique Senatores in=
trepide Decemuiros oratione castigas=
sent, decem Tarquinios appellantes: Decẽ Tarquinij.
Decemuiri tandem futuros se in pote=
state Patrum affirmarunt, modo sese ab
iniuria tuerentur: ac simul legatos mit=
tere

tere ad res componendas statuunt. Missi ergo legati Marcus Oratius & Lucius Valerius probatissimæ æstimationis uiri, de conditione pacis cum plebe agunt. Petebat autem plebs inter conditiones pacis, ad supplicium Decemuiros: quod legati primùm compositis orationibus dissuaserunt plebi. Contenta igitur plebs fuit, ut sui sibi Tribuni restituerentur, & ut consueuerant rediretur ad Consules. Interim abdicant se magistratu Decemuiri. Comitia Consulibus, Tribunisq; creandis habentur. Hoc pacto creatis, exactisque Decemuiris, ad prioris formam regiminis reditum est. Decẽuiri exacti.

De Præfecto annonæ.

CAPVT XV.

QVONIAM de potestatibus agitur, ratio etiã admonet, ut de præfecto annonæ extra ordinem tunc creari solito, nonnihil adijciã. De quo sanè magistratu nihil antea reperi, quàm

Appio

Appio Claudio, et P. Seruilio Cõsulibus, eo quoq; anno, quo Tarquinius superbus apud Aristodemũ tyrãnum mortuus est, Tum inter Cõsules orta cõtẽtio dicitur de dedicatione ædis Mercurij: quæ sanè hac conditione sopita est, quòd uter dedicaret Mercurij ædem, is quidem annonæ præesset. Populus dedicationem dedit M. *Pletorio primipilo, nõ tam ob hominis meritum, quàm ob ignominiã Consulum haud probe in magistratu obuersatorũ. Cæterum ut hoc apud Liuium non mihi planum usquequaque apparet, credo errore scribentium, ita de L. Minutio Præfecto annonæ, haud multo tempore post, usquequaque manifestum est. Huius magistratus, difficili tẽpore, & caritate annonæ, usus potißimũ atque opera exigebatur. Frumentum undique coëmendum, & si quis ultra proprios usus poßideret, in medium ponendũ curabat, aduehi undiq; & aduectum iusto pretio uænire nitebatur. Cuius ope magistratus egregia populo Rom

*al. Lectorio.

Liuij locus. lib. 4.

lo Romano penuria laboranti sæpe opera nauata est. Eam potestatẽ de qua agimus, quum Magnus ille Põpeius ageret, atq; è Sicilia cũ magna ui frumẽti soluere pergeret, ac gubernatores claßis non se cõmittendos maxime sæuienti pelago dicerent, illã saluberrimã Reipublicæ uocẽ edidisse dicitur: Nauigare enim, inquit, necesse est, uiuere necesse nõ est. Tantus præterea annonæ huius causæ fauor, authoritásq; acceßit, ut quæ alioqui personæ ad accusationem minus idoneæ eßent, hac tamen in causa admitterentur: huiusmodi sunt mulieres infames, & quæ sunt eius generis, quo nos etiam utimur. Sed de Præfecto annonæ satis dictum. *Pompeii cordatißimũ dictũ.*

De Tribunis militum, & Consulari potestate.

CAPVT XVI.

CREBRIS *quidem seceßionibus plebis à Patribus, quibus Consules de*

ſuo quoque corpore creari peteret, externis etiam bellis ingruentibus, plebéq; ipſa delectum pati negante, coacti tandē Patres ſunt, ut aut ciuibus, aut hoſtibus de uictoria concederent. Ab eorū ſententijs, q Tribunos plebis cæde uiolādos putarent, quos fœdere cū plebe icto, ſacroſanctos haberent, primores Patrū abhorrebant: Per hæc conſilia eò res deducta eſt, ut rogatione Camilli, Tribunos militum, qui pro Conſulibus eſſent, tam ex plebe, quàm ex Patribus promiſcue creari Patres ſinerēt, de conſulibus nihil immutaretur. Tres ergo Tribuni conſulari poteſtate qui militares appellarentur, creati ſunt, iiq; cōſtituti ſunt uario numero. Interdum enim uiginti fuerunt, interdum plures, nonnunquam pauciores, ſed de ſuperioribus tantū tribus hi fuerunt, Au. Sēpronius Atracinus, L. Attilius, & T. Cecilius, patricij omnes. Plebs enim eo duntaxat cōtenta fuit, quòd eius ratio habita eſſe uideretur. Tūc igitur primò à

Apud Liuiū unde hæc deſumpta ſunt, lege. T. Cecilium.

Conſulib

Consulibus ad tribunos militares Consulari potestate uentum est, M. Genutio, & P. Curiatio Consulatu abeuntibus. Penes quē sanè magistratū (ut ipsum nomen indicat) eadem quæ apud Consules, potestas erat collata, nominibus tantum immutatis, ac plebis ratione habita.

De Censoribus.

CAPVT XVII.

QVVM *ob multa & uaria bella, ciuilésque seditiones Romæ pluribus annis populus incensus mansisset, neque esset lustrum aliquod de more conditum, neque diffiniri census poßet, néue Consulibus quum multum bellorum immineret, id negotij operæpretium esset: mentio inita est à Senatu, rem uidelicet operosam, & minime Cōsularē proprio magistratu indigere, cui scribarū ministeriū, custodiáq;, & tabularū cura, arbitriū, formuláq; censendæ subijcerentur.* Tum duo Censores crea-

ti sunt, Papyrius, & Sempronius, censuíque habendo Præfecti, ab eáque re Cẽsores appellati, M. Geganio Macerino, & T. Quintio Capitolino Consulibus. Institutúmq; ut quinquennio is magistratus perduraret: quod tandem tempus ob Censorum insolentiam immutatũ est, ad annúmq; redactũ, A. Mamertio Aemilio Dictatore, Iulio Virgilio, M. Appio cõsulibus. Mirum quippe dictu est, quanto censuræ initium parua re ortum, incremento adauctũ extiterit. Eò quippe peruenit, ut morũ, disciplináeq;. Ro. Senatus, Equitúmque regimen, decoris dedecorísq; discrimen sub eius ditione magistratus, priuatorũ ius, publicorúmq; locorũ uectigalia populi Romani repositæ essent, in Senatũ allegere, Senatus princi pẽ describere, censum agere, lustrum cõdere, equos adimere: Quos autem putassent parum dignos, Senatu amouere, ut fecisse fertur C. Fabricius, qui Censor, P. Cornelium Ruffinum patricium uirum

Censores unde dicti.

Cẽsorũ authoritas.

Senatu

Senatu amouit, quòd decem pondo argēti facti pro conuiuio apposuisset. M. autem Cato Censor, C. Flaminij fratrē Senatu eiecit, quòd exoratus à scorto, ut aliquē ex ijs qui in uinculis erant, (obtinebat enim Procōsulari imperio Galliā) securi percuteret, obtēperauit. Quid dicā, quā leuißimis de causis Censoriam inurere notā consueuerūt? Nimis corpulentis militibus, unguētóq; nitidis, equis ademptis ignominiáque notatis, exercitu dimisère. Equiti Romano nimium compto, splendidóque, equum strigosum, & uix hærentem pellem oßibus habenti, quum ob equitantes urbem Censores uenissent obuiam, percontantibus, ut quid ipse tam ruber & comptus: equus tam macilentus, & squalore obsitus esset: Hic eques Rom. Quoniam, inquit, ipse me curo, equum uerò Statius meus seruus. Visum est id parum reuerens responsum, atque ob id ignominia à Censoribus notatus est. Ciuem Rom. qui altius

oscitauisset in auditorio Censorum, ignominiæ nota affecerunt. Sed quũ id rescissent, non incontinentia, sed ualetudine factũ esse, illico restituêre. Quũ celebrationi quorundã spõsaliorum interessent, uirúmque num uxorem ex animi sui sententia haberet, de more interrogassent, illéq; ex parentibus, non autem ex animi sui sententia se habere responderet, euestigio labe ignominiæ conuulsus est. Magnopere enim ab eorum maiestate alienũ esse rati sunt, quòd in cõspectu Censoriæ seueritatis, leuiculus homo adeò ridiculosè fuisset cachinnatus. Multa in hoc genere dici possent, sed omittenda sunt. Illud autem nõ est prætermittendũ, quòd altero ex Censoribus morte subducto, alterum in demortui locum suffici, religio fuit. Itaque reliquum abdicare se magistratu, ut duo de integro Censores crearentur, institutum est. Id enim huic obseruationi causam dedit, quòd eo anno quo Galli Romam ceperunt, altero ex

Censoribus

Censoribus mortuo, alter quidam in demortui locum fuerit substitutus. Omen ergo uisum est, & pro lege perpetuò, ne id amplius fieret, obseruatum est. Censores uerò quum præterquam ex Patribus creari aliquando nefas fuerit : id quoque ut cætera immutatum est, atque indifferenter fieri cœptum. Illud etiam Censoribus negotium datũ est: ne in fœnore modus excederetur.

De Triûmuiris Coloniæ deducendæ.

CAPVT XVIII.

ARICINI, *atque Ardeates, quum de ambiguo agro sæpe bello certassent, multis inuicem cladibus fessi,* Populum *tandem* Rom. *ea de re iudicem constituêre.* Quum *ergo utriusque ciuitatis legati oratum causam uenissent, concilio populi à magistratibus dato, magna contentione actum est. Iámque editis testibus, quum* Tribus *uocari, & populum*

Liuius hæc tradit sub finẽ libri 3.

pulum inire suffragium oporteret, consurgit P. Scaptius de plebe, magno natu. Et si licet, inquit, Consules de Republica dicere, errare ego populũ in hac causa nõ patiar. Sed quum quasi uanum & delirũ reijcerent Consules, audiendúmq; prorsus negarent, pergentẽ uociferare publicam causam prodi, per lictorem submoueri iußerũt. Hic ille Tribunos appellat, ad eos admißus, tertium & nonagesimũ se annũ agere inquit: eum agrum de quo duo populi ambigant, tenere memoria fixum, neutrius populi, sed Coriolanorum fuisse, atque eo se tẽpore militasse: captis Coriolanis, is ager iure belli Populi Ro. factus esset, proinde se magnopere suadere populum ne inutili pudore causam suam damnaret. Mouit non tam hominis authoritas, quàm commoditas usúsque agri, tantúmque Tribunitia potestas ualuit ei, ut quum hac de re latum esset ad populũ, lex de agro populo Roma. adiudicãdo promulgaretur. Id sanè factum

nè factum maximè dehonestauit maiestatem Pop. Rom. multúmq; apud finitimas ciuitates infamiæ dedecorísque contraxit. Quamobrem quum id ægre ferrent Patres, ac non multo post iudicium, de Ardeatibus egregiè pro auxilio illis aduersus Volscos allato meriti essent, quum tam infamem iudicij notam prorsus ex animis delere cuperēt. Senatuscon sultum fecerunt: quoniam ciuitas Ardeatum intestino tumultu ad paucos redacta uideretur, coloni eò præsidij causa ad uersus Volscos scriberentur. Id quum latum ad populum esset, placuißetque multo plures Rutulos, quàm Romanos colonos adscribendos: priúsque is ager qui infami iudicio interceptus erat, omnibus Rutulis diuideretur, quàm alterius agri gleba aßignaretur ulla cuiquā, eo tādem pacto ad Ardeates reuersus est. Triumuiros igitur deducendæ coloniæ creant, Agrippam Menenium, T. * Ciuilium Succulum, & M. Ebutium Heluam. Nec ab- * Ciuiliū Siculū al.

nuerim hunc magistratum aliâs à maiori bus Romanorum *creari potuisse.Cæterũ ab insigniori ratione,& ingenti* Populi Rom.*potestate exordiri non piguit.*Per*tinebat uerò ad huius magistratus officium, ut & agros nouis colonis diuiderent, urbes designarent, ædificare uolenti bus areas partirentur, commodis regioni bus ciuitatem distinguerent, legibus magistratibúsq; sisterent, & ad speciẽ opti mi tabernaculi* Remb.*effingerent.*

De Prætoribus.

CAPVT XIX.

QVVM *crebris ac diuturnis certami nibus uicti tandem à plebe* Patres, *ex* Consulibus *alterum, ex plebe creandum concessissent, id sibi uoluntate plebis pro aperto ad* Consulatum *aditu arro gauêre, ut unicus magistratus crearetur ex patribus, ísque à præeũdo* Prætor *appellaretur: qui tandem eò quòd inter urbanos ius diceret,* Vrbanus *appellatus*

Prætor Vrbanus.

pellatus est. Penes hunc uerò magistra-tum, adeò omnis publici priuatique iuris potestas fuit, ut nouum ius condere, & uetera abrogare, facultas esset. Tantum uerò postmodum aucta est Prætoris authoritas, ut quod Prætor ipse dixisset, ob ipsius honorem, Ius honorarium uocaretur. Pætoris regia insignia, consularésq; fermè apparatus, lictores uerò non amplius sex, sella curulis, & trabea, cæteráq; huiusmodi tradita sunt. Ac quanuis sex numero lictoribus uti concessum Prætoribus esset, Paulo quidem AEmilio Prætori in Iberiam cõtendenti (ut ait Plutarchus) duodecim adhibitos lictores comperi. Equis albis, trabea candida utebatur Prætor. Niuei ad fræna Quirites subministrabãt, ut ait Iuuenalis. Demum quum undique peregrinorum multitudo in urbem conflueret, neque unus Prætor turbæ causarum sufficere posset, alter Prætor creatus est: qui quoniã inter peregrinos cognoscebat, Peregrinus appellatus

Ius honorarium.

Peregrinus Prætor.

pellatus est. Crescente uerò imperio, tantum postmodum amplificatus est numerus, ut XVIII. Prætores aliquādo in urbe ius dicerent. Et quia magistratu uesperti nis temporibus in publico esse, inconueniens erat, quinqueuiri constituti sunt citra Tyberim, & ultra Tyberim, qui possent pro magistratibus fungi. Capta deinde Sardinia, mox Sicilia, item Hispania, deinde Narbonensi prouinncia, totidem Prætores quot prouinciæ in ditionem uenerant, creati sunt: partim qui urbanis rebus, partim qui ꝓuincialibus præessent. Deinde Cornelius Sylla quæstiones publicas constituit, ueluti de falso, de parricidio, de sicarijs, ac Prætores quatuor adiecit. Caius Iulius Cæsar duos Prætores, & duos AEdiles, qui frumento præessent, & à Cerete Cereales constituit. Ita duodecim Prætores, sex AEdiles sunt creati. Deinde diuus Augustus sexdecim Prætores constituit. Pòst diuus Claudius duos adiecit prætores, qui de fideicōmißis

ius dicer

ius dicerent, ex quibus unum diuus Tiberius detraxit, & adiecit unum diuus Nerua, qui inter fiscum & priuatos ius diceret. Ita decem & octo Prætores in ciuitate ius dicunt. Et hæc omnia quoties Romæ sunt magistratus, obseruantur: quoties autem proficiscuntur, unus relinquitur qui ius dicat, isq; uocatur Præfectus urbis, qui Præfectus olim constituebatur. Postea uerò alius Latinarum feriarū introductus est, qui quotannis uacantibus cæteris magistratibus, creari instituerit. Quibus omnibus quum plurimi ingruentium bellorum usus exegissent, corundem administrationes mandari consueuere, excepto Præfecto urbis in ciuitate remanente.

Præfectus urbis.

Latinarū feriarum præfectus.

De Quinqueuiris mensarijs.

CAPVT XX.

Qvvm improbitate fœneratorum plebs Ro. magnitudine æris alieni penè obruta esse uideretur, eique difficul

tati

*tati principes plebis succurrendum sæpe numero tentassent, inclinatis tandem ad concordiam omnium animis, qui tum Cõsules erant, fœnebrem quoque rem, quòd destinari in animis hominum uidebatur, leuare aggreßi, solutionem æris alieni in publicam curam uerterunt. Quinque ergo uiri creati sunt, quos à dispẽsatione pe*Mensarij. *cuniæ, Mẽsarios appellarunt, qui insigni æquitate diligentiáq; meriti sunt, ut per omnium annalium monumenta celebres nominibus essent: hi ergo fuerũt* C. Duellius, P. Decimus, M. Papyrius, Q. Pompilius, T. AEmilius, *qui rem porrò difficillimam tractantes, plerunque partiutrique semper grauem, cum alia moderatione, tum impendio magis publico, quàm iactura sustinuerunt. Tarda enim nomina & impeditiora, quàm facultatibus ad ærariũ mißis suppeterẽt, ære in foro posito dissoluerunt: ut non modo sine iniuria, sed etiã sine querimonia partis utriusq;, exhausta uis ingens æris alieni sit.*

De Trium

De Triumuiris Reipublicæ constituendæ.

CAPVT XXI.

SI TRIVMVIRATVS Reipublicæ constituendæ originem quæris, ante ipsum quem Cæsar Augustus cum Antonio & M. Lepido gessit, alter nullus apud Romanos prodiisse memoratur. Ego autem de eoipso nusquam præterea offendisse memini: utrum potestatibus annumerandum censuerim, haud satis scio: quippe quòd eas potestates, quas iniussu, prætérque Senatus authoritatem quisque, non dicam sortitus fuerit, sed per libidinem dominandi arripuerit, tyrannides potius, quàm potestates seu magistratus appellandas duxerim. Vtcunque se res habeat: illud facilè animaduerti potest, Iulio Cæsare in Senatu ab iis qui cum Bruto & Cassio erant, occiso mox Antonium, quum studia omnia ad componendam Rempublicam contulisse *Antonii tyrannis.*

uider

uideretur, principē ciuitatis euasisse. Confestim uerò dominandi libidine, eiectum Ciceronem, Brutum, cæteròsque qui factioni eius aduersabantur, urbe excedere coēgisse. Octauiano autem, qui testamento Cæsaris hæres scriptus fuerat, ex Asia reuerso, Cicero, ac cæteri qui eius factioni obtrectabantur, ad Octauiani potentiam confugerunt: ex quo factum est, ut Antonius urbe migare adactus, hostis à Senatu iudicaretur: ad quem opprimendum Hirtius & Pansa Cōsules missi, Augustúsque, cum fascibus, Antonium apud Mutinā adepti, fuderunt, fugauerúntque. Desperatis ergo rebus, Antonius supplex ad M. Lepidum confugit, cuius potentia fretus, Octauianum, qui æquè animum ad dominationem intenderat, ad fœdus societatémque pellexit: illam uidelicet societatē, qua homicidia homicidijs in permutationem uenisse dicuntur. Inter quos ad cædem destinatos, Cæsar Ciceronem pro Lucio Cæsare auunculo Marci Antonij

tonij, eidem conceßit. Igitur tyrannidem prætextu pio magistratus palliare pergentes, sese Triumuiros Reipublicæ constituendæ appellauere, quorum nutu & auspicijs omnis Respublica niteretur. Cæterum eorum animos quorsum inclinarent, mox ipse euentus rerum ostēdit, omnes diuinas humanásque res cōmiscēs. Omnibus enim intra se opibus consumptis, ad extremū unus Cæsar potitus est: qui & ipse omnibus cæteris superstes, ipsum de quo loquor Triumuiratum annos circiter decem, ut Suetonius Tranquillus refert, obtinuit.

De Præfecto Prætorio.

CPPVT XXII.

QVALES apud reges Tribuni Celerum equitum, siue apud Dictatores Magistri equitum, tales demum fuere Præfecti Prætorio apud Cæsares. Nam quum secundas post Cæsarem partes gestarent, præessentq; disciplinæ publicæ *Transcripta ex pā. de officio præfecti prætorio.*

h emend

emendandæ, adeò à paruis orta princi-
pijs creuit authoritas, ut quum aliquo
tempore à Præfectis Prætorijs prouoca-
re liceret, extarentque exempla maio-
rum, quo pacto ab ijs prouocassent le-
cta, postmodum principis sententia, à
Præfecto Prætorio prouocatio subla-
ta est. Credidit enim princeps eos, qui
ob singularem industriam, fide illorum
atque integritate explorata, ad huius po
testatis amplitudinem adhiberentur, non
aliter pro sapientia, ac splendore dignita
tis suæ, quàm eundem fore iudicaturos.
Alio etiam priuilegio huiusmodi pote-
stas subnixa est: ne ab eorum sentētijs mi
nores ætate (ut ab aliorū magistratuum)
restitui possent.

De quibusdam minoribus magistratuum speciebus.

CAPVT XXIII.

ALTERAM magistratus speciem in
urbe Roma ius aliquando dixisse
peri

peri. Nam quum bellorum munera, cæteris magistratibus nõ sufficiẽtibus, ad Prætorem deferrentur, quorũ munus, administratio iuris præcipuũ fuit, creati Decemuiri *sunt, qui ius in urbe dicerẽt, Prætorúmque partes eo tẽpore gererent, litium iudicandarũ appellati.* Eo *tempore quatuor uiri creati dicuntur, qui uiarum curã agerent.* Ac *tres monetales auri argentiq; flatores, quorum esset diligentia, numismata auro argentóque fabricari.* *Quatuor viri.* Tres viri.

De Præfecto vrbis & vigilum.

CAPVT XXIIII.

DIVVS Augustus *salutem publicam nullius alterius quàm suæ diligentiæ congruere existimans, coërcendorum incendiorum causa septem cohortes opportunis urbis locis disposuit, ita ut binas urbis regiones unaquæque cohors præsidio tutaretur, Tribunis, & super omnes clarißimo uiro Præfecto uigilum præpositis.* Et *licet apud ueteres* Rom.

triumuiris nocturnis, ædilibus, tribuniſq; id negotij quandoque eſſet aſsignatum, pluribus eodem die exortis incendijs, qui bus accurrere, ſatíſque facere non poſſe eos appareret, creare Præfectum uigilum Auguſtus Cæſar in animum induxit. De incẽſoribus ergo, effractoribus, furibus, raptoribus, apud Præfectũ uigilum cognitio eſt: niſi ſi quæ tam atrox, tam famoſa perſona ſit, ut ad præfectum urbis remittenda uideatur. Et quoniam incendia plerunque culpa exoriuntur inhabitantium, aut fuſtibus caſtigat eos, qui negligentius ignem habuerunt, aut ſeuera obiurgatione comminatur, fuſtium caſtigationẽ remittit. Quum effracturæ in horreis (ut plerunque fit) inſulíſque, ubi pretioſarum rerum ſuarum partes, Patres familiarum ſeruant, apparuerint, ſiquãdo cella uel armarium effringatur, effractorum ſæpe, nonnunquam etiam custodum quæſtiones apud hunc magiſtratum exercentur. Et ita diuus *Auguſtus

*Antonius aliás.

stus Eritio Claro præfecto rescripsit. Ait enim effractis horreis de ea re ad illum ipsum pertinere. Sciendum autem Præfectum uigilum ad plurimam noctem uigilare oportere, coërraréque calceatum cum armis & dolabris, curámque omnes inquilinos agere admonendi, ne per colonorum negligentiam, incendiorum casus exoriantur. Quinetiam inquilinus ut quisque aquam in cœnaculo habeat, qua igneo terrore ingruente, præsto occurrere posse cẽseatur. Aduersus capsarios autem, qui mercede seruanda in balneis uestimenta suscipiunt, iudex quoque constitutus est, ut si quid in seruandis uestimentis admissum fuerit, ipse idem de quo loquor, magistratus, quæstionẽ exercebit.

De Duũmuiris classis restituendæ, & quibusdam paruis magistratibus.

CAPUT XXV.

DVVMVIROS *classi restituendae, utpote haud magni momenti magistratum, omissurus uidebar, nisi, quòd Liuio placet minimè praetereundum, uisum. Anno enim quo Appius Claudius, is cui postea Caeco cognomentum fuit, censuram gessit, M. Valerio, & P. Decio Consulibus, duo imperia, ut ait Liuius, dari per populum coepta sunt, utraq; ad Rempublicam pertinentia: unum ut Tribuni militũ seni deni in quatuor legiones crearentur, quae antè perquam paucis populi suffragio relictis, Consulum & Dictatorum fuerant beneficia. Tulere eam rogationem Tribuni plebei L. Attilius, & C. Martius. Alterum imperium fuit, ut Duũmuiros classis ornandae reficiendaeq; causa idem populus iuberet. Tulit hoc plebiscitum M. Decius Tribunus plebis. Haud multo tempore post huiusmodi rogationes, Triumuiri nocturni creati sunt, quibus (ut existimatione deducor) difficili bellorum & ciuilium seditionum*

tempor

tempore, muris custodiæ'que per milites stationarios mitterentur. Id etiam eorum curæ iniunctum est, & nocturnas seditiones à ciuibus arcerent, & quies urbi conseruaretur. Huius *sanè* partes *magistratus, in officium* Præfecti *uigilum demum traductæ sunt. Enimuero horum magistratuum nomina rem fermè ipsam cui addicti essent, facilè ostendunt. Neq; Liuius ipse rei author, hac in re amplius uerborum facit: apud alios uerò nulla prorsus mentio fit.*

De Procuratore Cæsaris.

CAPVT XXVI.

VLTIMVM *est, ut de procuratore Cæsaris* (*is enim est inter Cæsarem &* Romanum *populum constitutus iudex*) *pauca uideamus. Quanquam principalem celsitudinem, à qua legum, senatusconsultorũ, magistratuúmq; omnium origo manat, moribus introductum sit, legũ imperio, cui præest nõ esse supposi-*

tum. Cæterum quoniã maiorem se, à quo ius inter priuatum ac Rempublicam decernatur, impoßibile inuenire sit: ipsúmque principem in propria causa iudicare haud sanè æquum esse uideatur, magistratum creari placuit, cui inter se, priuatásque personas, competens quidem esset iurisdictio, qui sanè est appellatus Procurator *Cæsaris.* Huic *magistratui principalis totius rei licentia commissa est: ita ut quicquid ab eo negotiorum imperialium gestum est, perinde habeatur ratum, ac si ab ipso Cæsare fuerit peractum. Sed si rem eius quasi propriam procurator tradat, non putant dominium transferre.* Tunc *uerò transfert, quum negotium gerens Cæsaris, ipsius consensu tradit.* Denique *si donationis, uenditionis, transactionis causa quid agat, nihil agitur.* Non *enim alienare rem Cæsaris, sed diligenter negotia Cæsaris obire,* Pro*curatori Cæsaris iniunctum est.* Id *uerò in primis* Procuratori *huic de quo agimus*

mus, adſcriptum eſt, quòd ſeruum Cæſaris hæredem inſtitutum, adire hæreditatem iubet, & ea hæreditas Imperatori acquiritur. Quin ſi Cæſar ipſe hæres inſtituatur, ſi ſe Procurator opulentæ hæriditati miſceat, hæredem Cæſarem facit. Quòd ſi ea bona ex quibus Princeps inſtitutus eſt, ſoluendo non ſunt, cōſulendum erit Imperatori, nequid perinde detrimenti patiatur. Hæredis enim inſtituti in adeundis repudiandiſue hæreditatibus, congruo tempore explorari uoluntas debuit. Deportandi huic magiſtratui facultas permiſſa non eſt. Sed de procuratore Cæſaris, cæteriſque omnibus Romanis poteſtatibus, quæ à principio urbis conditæ uſque ad Auguſti Cæſaris tempora factæ tractatæ'que ſunt, ſatis ad plenum diximus. Præſidis nomen generale eſt, eo quòd & Proconſules, & Legatii Cæſaris, & omneis Prouincias regentes, licet Senatores ſint, Præſides appellantur. Præſes.

h 5 Stud

STVDIOSO Lectori.

DVM hæc exscriberemus, cùm alia ad manum erant exemplaria, tum illud etiã quod à Ioanne Camerte, uiro doctißimo concordantijs (ut uocãt) historiarum ornatum est. Eas, quòd laborem studiosorum apprimè leuare uiderentur, adscribendas hic curauimus, certi fore ut & candidus quisque lector operam nostram boni consuleret, & Camertem debita per nos fraudatum esse gratia nemo cauillaretur. Bene uale.

In caput 1. de sacerd. Rom.

Sumpta omnia ex secundo Fast. Ouid. ibi, Tertia post. Iustinus lib. 43. Liuius lib. primo. Plutarchus problemate 67. Valerius Maximus tit. 1. libri 1. cap. 13. Plura Tortellius in dictione, Licæum.

In caput 2.

Dionysius Halicar. lib. 1. Virgil. lib. 8. AEneid

AEneid. uersu 101. Ouidius. 1. Fasto. ibi, Ecce boues. Iustinus lib. 43. Diodorus Siculus lib. 5. Liuius lib. 1. Valerius Maxi. lib. 2. cap. 2. Plinius Iunior cap. 34. Varro lib. 1. de lingua Latina.

In caput 3.

Ex Aulo Gellio lib. 6. cap. 7. Macrobius 1. Saturnalium. Plutarchus probl. 33. Lactan. lib. 1. cap. 20. Varro lib. 1. de lingua Latina. Plinius cap. 2. lib. 18. historiæ naturalis. Eius festa quæ Floralia dicuntur, 6. Nonas Maij celebrantur, ut 5. Fastorum scribit Ouidius.

In caput 4.

Ex Cicer. 1. de Diui. Dionysius lib. 2. Liuius lib. 1. Ouidius circa finem 4. Fast. Huc faciunt quæ scribit Statius 3. Theb. ibi, Difficiles populi. Plutarchus proble. 71. 72. 77. 93. 99. Valerius Maximus in principio libri secundi.

In caput 5.

Sumpta ex Gell. omnia cap. 15. lib. 10. Plutarc. proble. 42. & 48. Diony. lib. 2.

Liuius

Liuius libro 1. Plura de his Varro lib.1. de linga Latina.

In caput 6.

Dionysius lib.2. Gell. cap.12. lib.1. Plura Ouidius 6. Fast. ibi, Vesta faue. Lucretius lib.2. de rerū natura, uersu 63. Quare magna &c. Augustinus cap.10. lib.4. de ciuit. dei. Seruius 11. AEnedi. ibi, Finitimos &c. docet ubi uiuæ sepeliebantur. Plutarchus proble. 99. ponit huius consuetudinis causam.

In caput 7.

Sumpta ex 2. Dionysij & 1. Liuij. Seruio 8. AEnei. Ouid.3. Fast. ibi, Quis nisi. Lege Acronem 56. & 37. primi Carmi. Plura Plutarchus in uita Numæ. Valer. titulo 1. lib.1. cap.2.

In caput 8.

Vltra ea quæ scribit Liuius in primo, & Dionysius in secundo, lege apud Plutarchum in uita Numæ.

In caput 9.

Ex Plutarcho Proble. 62. Gellius cap.

4.16.lib.Dionyſius lib.2. Seruius 9. AEneid.ibi, Principium. Liuius ferè ad uerbum ſcribit hæc omnia.

In caput 10.

Hæc & plura ſcribit Liuius lib.1. Seruius circa principium noni AEneid. ſcribit Patrem patratum fuiſſe principem fœcialium, lege Gellium cap.4.lib.16.& Plutarchum Proble.61.

In caput 11.

Ex Liuio in principio ſecundi. Plura Dionyſius in princip.5.

In caput 12.

Sumpta ex Liuio lib.9.3.Deca. Sillius in princip.17.Plura Ouid.4.Faſt. Multa ad hoc facientia ſcripſi in annotationibus Solini, cap.7. De cauſa ſacerdotij Spadonum, lege Naſo.4.Faſt.ibi, Phryx puer. Aug.cap.25.lib.7.Ciuit.dei. Plura notaui in comment. Claudiani lib.2.in Eutrop. ibi, Labentem patriam.

In caput 13.

Duûmuiri ſacrorum à Tarquinio Su perbo

uerbo creati sunt, ut libro 4. docet Dionysius. Gellius autem cap. 19. lib. 1. ait, Ad libros tres Sibyllinos, quasi ad oraculū quindecim uiri adeūt, quū dij immortales publicæ consulendi sunt. De dedicatione ædis Castoris à Posthumio lege quæ scribunt Anto. & Marsus in fine. 1. fast.

In caput 14.

Cicero. 3. de Oratore dicit tres uiros Epulones à ueteribus pontificibus institutos propter sacrificiorum multitudinem. De horum epulis scribit Valerius in principio secundi. & Augustinus de Ciuitate. Vide sint'ne uera quæ Sypontinus de his asseruit.

In caput 1. de magistratibus.

Ex Diony. lib. 2. Liuio lib. 1. De senatoribus extat tit. 9. primi Digest. Plura Plutarchus in uita Romuli.

In caput 2.

Dionysius libro 2. Liuius libro 1. Plutarchus in uita Romuli. Quidam existimant Luceres à Lucumone deo denominatos

natos. Festus autem Pompeius à Luceo Ardeæ rege, quòd auxilio fuit Romulo aduersus Tatium bellanti.

In caput 3.

Quare autẽ creati fuerint, docet Põp. tit. 2. primi Digest. ponit autẽ Quæstorũ genera duo. Primum eorum qui pecuniæ: secundum eorum qui capitalibus rebus præessent. eorum officium narrat Vlpia. tit. 13. primi Digest. Lege Varronem libro 1. de lingua Latina.

In caput 4.

Ex Dionysio lib. 2. & Liuio libro 1. Plutarc. in uita Numæ.

In caput 5.

Liuius lib. 1. Dionysius autem lib. 3. dicit cognitionẽ sororicidæ permissam populo. Pomp. tit. 2. primi Digest. Constituti sunt, inquit, & Triumuiri capitales, qui carceris custodiam haberẽt, ut quum animauerti oporteret, interuentu eorum fieret. Varro etiam meminit libro primo de lingua Latina.

In caput 6.

Quæ ſcribuntur hoc titulo, habentur ferè omnia ab Vlpiano titu.12. primi Digeſt. Gell. cap. ulti. lib.14.

In caput 7.

Sumpta ex fine 1. Liuij, ex 4. Dionyſij. Pomp. tit.2.1. Digeſt. de Offic. Conſulis habetur. titulo 10. primi Digeſt. Auguſtinus cap.16. libr.3. Ciuitatis. Primi Conſules Calendis Ianuarijs creati ſunt. Inde factum eſt, ut Ianuarius primus menſis anni à Romanis haberetur. Plutarchus problema.18.

In caput 8.

Sumpta ex 2. Liuij ferè omnia. plura notatu digna ſcribit Dionyſius circa finẽ quinti. Id autẽ anno 9. poſt reges exactos factũ eſſe ſcribunt. Eutropius cap.1. primi, & Euſebius lib. temporum. Legem de prouocatione habes à Liuio lib.3. Pomponius titu.2. primi Digeſt.

In caput 9.

Sumpta ex 2. Liuij. & 5. Diony. circa finem

finẽ. Eutro. & Euseb. ubi supra. De hoc magistratu. tit. 2. & 11. primi Digest.

In caput 10.

Liuius omnia lib. 2. Diony. uersus finẽ lib. 6. Augustinus ca. 18. lib. de Ciui. 2. Ouid. 3. Fast. ibi, Plebs uetus. Sacer autẽ mõs ideo dictus est (authore Festo) quoniam Ioui sacer erat.

In caput 11.

Liuius in principio lib. 3. Dionysius in fine 11. aliter sentire uidetur. Hæc & plura habentur primi Digestorum, titulo 16. per totum.

In caput 12.

Hæc & plura de legatis proconsulũ habentur titulo 16. primi Digestorum, per totum.

In caput 13.

Ex principio 7. Liuij. Dionysius li. 6. Gellius cap. 21. lib. 17. Plura congeßit Flauius lib. 3. de Roma triumphante Põpo. tit. 2. primi Digestorum. Varro lib. 2. de lingua Latina.

In caput 14.

Sumpta omnia ex 3. Liuij. Diony. uersus finem lib. 10. & 11. per totum hanc historiã prosequitur. Valerius li. 6. ca. 1. Plura notaui circa finem primi libri Flori. Id autem factum est anno. cccj. ab urbe condita, ut cap. 12. lib. primi docet Eutropius. Euseb. lib. temporum dicit anno cccij.

In caput 15.

Pomponius *tit. 2. primi* Digest. Augustinus *cap. 17. lib. 3. de* Ciui. dei. De cõsulatu Appij Claudij & P. Ser. *ac de morte* Tarquinij *apud* Aristodemũ *Cum is uidelicet, scribit Liuius, inter principium & medium lib. 2.* Item Dionysius *lib. 7. de contentione consulum ob dedicationem ædis* Mercurij, *scribit* Valerius *Maximus cap. 3. lib. 9.*

In caput 16.

Ex Liuio *lib. 4. titu. 2. primi* Digesto*rum.* Id *autem factum est anno cccx. ab urbe condita.*

In caput 17.

Sumpta ex lib. 4. Liuij. Pōponius iu-riſcōſultus tit. 2. primi Digeſtorū. Lege Aulum Gellium lib. 7. cap. ultimo. Cenſorum leges plurimas ponit Cicero in princip. lib. 3. de legibus. Multa Flauius lib. 3. de Roma triumphante congerit.

In caput 18.

Liuius lib. 3. 1. Decadis in fine hæc plura ſcribit.

In caput 19.

Sumpta ex Pomponio iuriſconſulto Digeſtis de origine iuris. L. Neceſſariū. Liuius in fine ſexti plura. Flauius lib. 2. de Roma triumphante.

In caput 20.

Habentur hæc omnia ex 7. T. Liuij. Flauius lib. 5. de Roma triumphante.

In caput 21.

Suetonius tit. 27. lib. ſecundi. Plutarc. in uita Ciceronis. Liuius lib. 120. Florus capite 7. lib. 4. de Triumuiratu reipub. conſtituendæ. meminit Varro in

libro quem Isagogicon inscripsit. uide Gellium li.14.cap.7. Fuit ergo ante Cæsarem Augustum hic magistratus apud Romanos habitus.

In caput 22.

Hæc & plura 1. Digestorum de officio Præfecti Prætorio, lege unica, Verba sunt Aureliani Iurisconsulti.

In caput 23.

Lege Aulum Gellium lib.13. cap. 14. & 15. Digest. de origine iuris. lege 2. parag. Deinde. &c. habetur hæc omnia.

In caput 24.

Sumpta ex primo Digestorum de officio Præfecti uigilum, per totum.

In caput 25.

Plura Flauius lib. 4. de Roma triumphante.

In caput 26.

Sumpta ferè omnia ex titu. 19. primi Digestorum ab Vlpiano, Paulo & Calistrato.

FINIS.

POMPONII LAETI DE ROMANIS *Magistratibus, Sacerdotijs, Iurisperitis, & Legibus ad M. Pantagatum libellus.*

DE REGE.

VRBIS Romæ, & imperij Romani conditor Romulus, Marte genitus fuit. Is postquã omnium consensu præfuit, legem tulit, ut nemo regnum aut magistratũ iniret, nisi author fieret deus, ipséque per auspicia confirmari uoluit. Vocabulum à regendo deductum est. Multitudinem omnẽ Romulus diuisit in partes tres, quas Tribus appellauit, & singularum tribuũ duces, Tribunos nominauit: & ipsas tribus in triginta partes diuisit, quas Curias dixit, quoniam earum cura respublica sententiam expediebat, & inde latæ ab regibus quædam leges Curiatæ denominatæ *Romulus.* *Tribus.* *Tribunus.* *Curia.* *Curiatæ.*

minatæ sunt. Curiarum præfectos Curiones dixit, & Curionum decuriones. L. Papyrius, qui fuit tempore Tarquinij Superbi latas leges in uolumina redegit. Vnde iuris ciuilis Papyriani nomen deducitur. Rex sacrificijs, & templis, & omni cultui deorum, & legibus, & moribus præerat, magnarum causarum iudex, minorum uerò causarum Senatum uoluit esse ipse Romulus iudicem.

Curiones. Decuriones. Ius ciuile Papyrianum.

De maiestate regis.

ROMVLVS, *ut haberetur honor ac ueneratio regiæ maiestati, purpurea usus est ueste: duodecim legit, qui succinctis uestibus expediti multitudinem uirgis coërcerent. Eos à ligandis hominibus, ut C. Valgius meminit, Lictores appellauit: ut est, Lictor colliga manus. Duodecim & hi fasces ante regem ferebant, ac totidem secures, quæ signa puniẽdi erãt. Legit & regij corporis custodes milites* CCC. *quos à prõptitudine, id est,*

Purpura. Lictores. Fasces. Secures.

id est, celeritate, Celeres appellauit, & eorum ducem Tribunū celerū, cuius erat secundus post regem locus. Valerius Antias ait, à primo eorum duce, cui Celer nomen fuit, celeres nominatos. Ii erant Equites Romani, qui postea expugnato Trossulo oppido Tuscorum, ut Iunius scribit, Trossuli dicti sunt. Sella usus est curuli, & locum eminentem in parte fori ædificauit, ubi iura daret. Celeres. Tribunus celerum. Trossuli. Sella curulis.

De Senatoribus.

SENATORES à Romulo electi centum, aut à nobilitate generis, aut ab ætate, aut à sapientia, ut apud Athenas, nomen cepêre. Iidem Patres, & eorum familia Patricia, iidem multitudis Patroni, id est, defensores erant. Hos appellabant peregrini Principes in ciuitate. Qui post hos centum Senatui adscripti fuêre, Patres conscripti appellati sunt. Quòd uerò ipsi constituerent, ratū erat, Senatusconsultum Patres. Patricij. Multitudinis patroni principes ciuitatis. Patres cōscripti.

Senatus-cõsultum. consultum dixêre, & tunc esse cœpit quum plebes difficulter conueniret. Nam quum à Patribus per discordiam secederet, iura sibi constituit, quæ Plebiscita uocantur.

Plebiscita.

De potestate Senatus & plebis.

REX ad Senatũ referebat: Senatus de omni re cognoscebat, & suffragiũ ferebat, & quod uisum pluribus, fiebat. Populus magistratum creabat, leges sanciebat, & de bello decernebat.

De Interrege.

SPATIVM temporis à defuncto rege usq; ad creationem sequentis, Interregnũ dicebatur: & qui præerat cum regia potestate & insignibus, Interrex erat.

De Duũmuiris.

TVLLVS Hostilius rex, Duũmuiris potestatẽ fecit iudicandi de capite

M. Or

M. Oratij, qui solus ex tergeminis bello Albano remanserat, & reus accersitus, quòd extra portam Capenam obuiam sororem interfecerat, quæ maritum suum unum ex Curiatijs cæsum lugendo, uictoriam & libertatē populi Romani ægre ferre uidebatur, sed absolutus à populo fuit propter patris lachrymas. Nam dixerat Tullus. Si prouocarit, prouocatione certaret. Et hæc prima fuit apud populum prouocatio, & hoc primū de rebus capitalibus iudicium.

De Præfecto urbis.

ROMVLVS *unum elegit, quem urbanis negotijs præfecit, ut Dionysius ait: hunc præfectum urbis fuisse satis constat. Longo post tempore, tantum sibi urbis præfectura uendicauit Cæsarum temporibus, ut crimina omnium in urbe cognosceret: & demum quum Cæsares ab urbe abessent, Præfectus uelut alter Cæsar imperabat. De rebus omnibus, quæ*

ad urbem pertinebant, censebat.

De Præfecto Prætorio.

PRAEFECTVS Prætorio *sub Cæsaribus disciplinæ militari præerat: eius postea authoritas aucta erga forenses causas: ubi imperiũ declinare cœpit, nomen mutauit, Magister stabuli dictus,* *quum antea sub regibus* Tribunus Celerum *fuit, & sub* Dictatore Magister *equitum.*

Magister stabuli. Magister Equitum.

De Præfecto annonæ.

DICVNT *quidam annonæ præfecturam habuisse initium quintodecimo anno post exactos reges,* Appio Claudio Sabino, *&* P. Seruilio Prisco COSS. *sed uerius constat anno decimooctauo* T. Geganio, P. Minutio COSS. *quo tẽpore annonæ maxima caritas fuit: mißique in Siciliã fuêre* P. Valerius, *&* L. Geganius *pro aduehendo frumento.* Volunt *alij* L. Minutium *fuisse primum annonæ præfectum*

ctum: satisque constat, non nisi ex indigentia frumẽti hunc magistratum creari.

De Præfecto vigilum.

QVVM urbis ædificia sæpenumero incendio flagrarent, diuus Augustus quinque cohortes, ut inuigilarentur hi, disposuit, & singulæ duas regiones cu stodiebant, tunc enim erant regiones quatuordecim. His quinque cohortibus præerat Præfectus uigilum, apud quem cognitio erat omnium scelerum quæ nocturno tempore fieri solent, præsertim de incendio & latrocinio.

De Præfecto in militia.

SINGVLORVM ordinum in militia aliquando præfecti creati sunt, hoc est quod sæpenumero de præfectis alarũ & cohortium legimus, hoc scilicet erat uoluntate Ducis, id est, exercitus Imperatoris, aut Regis. Præfecti alarũ & cohortiũ.

De Præfecto legionis.

Præfect

PRAEFECTVS legionis, absentis legati uicem tenebat, parebant ei Tribuni, Hastati, Pilani, Centuriones, & denique totus exercitus: arma, equi, uestes, disciplina, ius, annona ex ipsius cura erant, puniebat, soluebat. Eligebatur autem iustus, diligens, sobrius, cui necesse erat & alium titulum habere. Ipse etiam

Primipilus. erat comes primi ordinis, quem Primipilum dicunt, qui centum & sexaginta militibus præest.

De Præfecto castrorum.

CASTRORVM Præfecto curæ erat castrorum positio, ualli, fossæ, tentoria, Tabernacula, tormenta bellica, & cætera talia: item ægri & medici. Is eligebatur peritißimus, ut alios edoceret.

De præfecto fabrorum.

ARTIFICES qui sequebantur castra, ut fabri lignarij, carpentarij, ferrarij &c. qui ad fabrilia officia deputati

tati erant, Præfecto fabrorum parebant. Is eligebatur idoneus, & qui sciret bene castris prouidere, & præsertim in expugnatione urbium subterraneos cuniculos facere, & alia similia.

De Consulibus.

PULSIS regibus, *authore* Lucio Iunio *Bruto Tribuno Celerum, Consulare imperium factum est cum omni regia potestate & insignibus. Consules dicti duo, à consulendo, id est, prouidendo. Creati sunt comitijs centuriatis à Præfecto urbis, ex commentarijs Seruij Tullij: & hi fuere* L. Iunius *Brutus, qui Tribunus Celerum erat, &* L. Tarquinius Col*latinus, anno ab urbe condita* 244. Inde *noui Consules urbem lustrarunt, & primi iurarunt nemine Romæ se passuros regnare, & idem fecit populus. Apud eos summa totius imperij erat: hi Senatum,* Populúmque per Accensos & Præcones *cogebant, hi exercitus ductabant.* Ab eorum

Consules.

Accēsi & Præcones.

rum magiſtratu numerus annorum ſigna batur, prouinciæ Conſulibus deſcribeban tur: penes quos, ut inquit Pomponius, ſummum uti ius eſſet, lege rogatum eſt: & ne per omnia regiam poteſtatem ſibi uendicarent, lege cautum fuit, ut ab eis prouocatio eſſet, néue poſſent in caput ci uis Romani *animaduertere iniuſſu popu= li.*Solum *relictum eſt illis, ut coërcere poſ ſent, & in uincula publica duci iuberent.*

De Dictatore, & magi- ſtro Equitum.

ANNO *duodecimo, ut alij uolunt no no, poſt exactos reges,* T. Largio Flauio, T. Clœlio Sicelo COSS. *ut alij ſcribunt,* T. Largio Flauio, & L. Poſthu mio Cominio, *quum quadraginta* Lati= norum urbes, *authore* Octauio Manlio *coniuraſſent in* Rom. T. Largius *à colle= ga* Clœlio, & *à* Sanatu, Populóque Ro mano *creatus* Dictator *fuit.* Dictatura, *ſummus magiſtratus fuit: habebatúrque in ſum*

Dictatu- ra.

in summo periculo ultimum remedium. Duæ secures Dictatorem præcedebant. Ab eo ad populum prouocatio non erat, & ei capitis animaduersio data est. Sex mensibus durabat. Designabat sibi Dictator magistrum Equitum, qui primus fuit Sp. Caßius. *Magister Equitum.*

De Quæstoribus.

ROMVLVS, *ut Iunius libro septimo scribit, suffragio populi Quæstores binos creauit: alij uolunt Numam Pompilium. Sed uerius constat de Tullo Hostilio. Quæstores ab inquirenda & seruanda publica pecunia dicti sunt. Capitalibus rebus præerant, Ciues Romanos capite punire his licebat. Prouincias sortiebantur: primùm Patricij creati, postea indifferenter Patricij & plebei. Et Varro sic ait, Quæstores à quærendo, qui conquirerent publicas pecunias, & maleficia, quæ Triumuiri capitales nunc conquirunt, & Pædianus ait, Senatoris* *Quæstores vnde.*

toris prima administratio erat Quæsto rem fieri, prouinciæ curam gerere, pecuniæ publicæ in diuersos usus erogandæ. Cornelius ait, Repetita lege curiata à Iunio Bruto *post exactos reges*, Quæstores *duo creati, qui rem militarem comitarentur*, Valerius Potius, *&* AEmilius *Mamercus*. Duos *deinde addidit, qui res urbanas curarent*. Mox *quum stipendiariæ prouinciæ fierẽt, duplicatus numerus. post uerò Syllæ legem, creati uiginti.*

Quæstores, duo.

De Tribuno plebis.

ANNO *decimoseptimo post fugam* Torquiniorũ, *Aulo Virginio Montano, &* T.Vetusio *Geminio* COSS. *plebes nexu grauata, & sæpenumero decepta, seditionem fecit: & tandem Sicinio duce, in Sacrum montem secessit, qui distat ab urbe tribus millibus passuũ trans Aniene.* Piso *author est; in Auentino secessionem plebis factam esse: & quum illic* plebes *arma non sumpsisset*, Mons *sacer*

Mõs sacer

sacer putatus est, unde nomen monti impositum fuit. Hinc Posthumio Cominio & Sp. Caßio nouis COS. decernẽtibus, decem legati eliguntur ad plebem, quorum primus fuit Menenius Agrippa, qui oratione sua plebem Patribus conciliauit mẽse Septembri petiuit plebes ex suo corpore magistratum creari. Tribunitia potestas hæc fuit: creati Tribubus fuêre Tribuni quinque, L. Brutus, C. Sicinius, C. Licinius, P. Licinius, C. Iusilius Ringanus. Quidam duos scripsere, C. Licinium & L. Albinum. Hæc fuit Reipublicæ pestis, Hinc ciuile nefas ortum habuit, & quemadmodum propter seditionem esse cœpit seditiosus magistratus, semper fuit Consulare ius imminutum. Consulibus Tribuni non parent, quum cæteri magistratus pareant. Sacrosanctos enim uoluit suos Tribunos uulgus: hi sedebant primi ad limen, & acta Senatus modo probabant, modo scindebant. Dies uerò quo Tribuni electi fuêre, fuit quarto

Tribunitia potestas.

Tribuni sacrosancti.

Idus Decembris: & in loco ubi castra po
suerunt, erecta ara Ioui soluenti metum.
Tribuni unde. Tribuni dicti sunt, ut Põponius ait, quòd
tunc in tres partes populus diuisus erat,
aut à Tribuũ suffragio, quæ (ut Diony-
sius ait) tunc quatuor fuere. Legimus in
historijs Diodori, Tribunos quatuor
creatos, C. Sicinium, L. Metorum, M.
Duillium, Sp. Attilium, Appio Claudio,
& T. Curtio coss. & pòst anno uicesi
moquinto tres tribuni Consulari potesta
te creati, M. Genutio Agrippa, & Cur-
tio Chilone coss. Tribuni fuère M.
Sempronius, L. Attilius Lõgus, T. Quin
tius: & post annos sex totidem Tribuni
creati sub eadẽ potestate, Manius AEmi
lianus, Mamercus Clœlius, L. Quintius.
Post quatuor annos quatuor creati, M.
Minius, Q. Sontius, Seruilius Prætexta-
tus, Cornelius Cossus. Sequẽti anno tres,
M. Fabius, M. Flauius, Lucius Seruilius,
& sequenti anno L. Furius, Sp. Pinarius:
& post annos septem, quatuor, C. Furius
T. Quin

T. Quintius, M. Posthumius, & Cornelius. Hos omnes Tribunos Consulari potestate fuisse constat.

De Tribunis militum.

ANNO ferè septuagesimo post exactos reges, sequenti anno postquam Tribunitia potestas Consulari iuri cessit, oratione Camilli, tres è Patricijs creati Tribuni militares, consentiente plebe. Omnem Consularem authoritatem habuere. Et ij fuére L. Furius, L. Clœlius Corinthius, Aul. Sempronius Atracinus. Sequenti anno quatuor, P. Lucretius, C. Seruilius, Menenius Agrippa, Sp. Veturius. Tertio anno quatuor, Aul. Sempronius, M. Papyrius, Q. Fabius, Sp. Naucius. Quarto anno duo, P. Cornelius, C. Fabius. Quinto anno quatuor, L. Tubero, C. Cornelius, C. Valerius Censo, M. Fabius. Hi creabantur ex Patribus, & ex plebe. Sexto anno ius imperij Romani

ad Consules rediijt: qui fuere M.Cornelius, L.Furius. Officium autem Tribunorum militum, ut Marcellus de re militari scribit, erat in castris milites continere, & ad exercitationem producere, uigilias circuire, rei frumentariæ præesse, querelas commilitonum audire, ualetudinarios inspicere: quoniam is qui tali officio præest, & dare & obseruare castrensia omnia debet. Pædianus ait, Tribunorum militarium duo genera: primum eorum qui Rufulci dicūtur, & in exercitu creari solent. Alij sunt Comitiati, qui comitijs designantur.

Tribuni militum.

Rufulci.

Comitiati

De AEdilibus.

PLEBES ubi è sacro monte ad urbem rediijt, à Patribus impetrauit, ut liceret sibi alios magistratus creare, qui Tribunorum ministri essent, qui & ædes sacras, & priuatas procurarent, & qui annonæ præessent. Creauit igitur AEdiles quatuor: duos qui ab solio eburneo Curules dicti

AEdiles curules.

les dicti sunt: regijs utebatur insignibus, & ornati purpura, curam sacrificiorum & ludorum habebant. Scio & à quibusdam scriptum esse AEdiles duos ex Patricijs creatos Curules, eo tempore quo primus ex plebe Consul factus est. Sed credibilius est, ut ijdem intelligantur AEdiles: Meminit Dionysius libro sexto. Et alios duos creauit plebes Præpositos annonæ, quos aliqui putant à diuo Iulio constitutos, & nominatos Cereales. AEdilium curulium potestas adeo creuit, ut ad eos summa rerum, & maiestas Consularis imperij uenerit. Cereales.

De Censoribus.

QVVM *census auctus esset, & Consules non sufficerent, duo creati fuêre, ad quorum censionem, id est, arbitrium, censeretur populus, & ob id censores appellati: & primi fuerunt* C. *Papyrius, & Sempronius,* M. *Gegan*io *Macerino, et* T. *Quintio Capitolino* COSS.

Creabantur autem quinto quoque anno
Lustrum. quo tẽpus Lustrum appellabatur. Asco
nius Pedianus ait: Censores quinto quoq;
anno creari solebant. Hic prorsus ciues
sic notabantur, ut qui Senator esset, eijce
retur Senatu: qui eques Romanus, equum
publicum perderet: qui plebeius, in centũ
tabulas referretur, & ærarius fieret, ac
per hoc non esset in albo centuriæ suæ:
sed ad hoc esset ciuis tãtummodo, ut pro
capite suo tributi nomine æra præberet.
Idem completo quinquennio lustrabant,
& taurilia sacrificia de sue, oue, tauro fa
ciebãt. Ciuium Romanorum primus cen
Attende amplitudi nẽ po. Ro. sus factus est sub Seruio Tullo LXXX=
IIII. millium & DCC. Secundus census
tertio anno post fugam Tarquiniorũ, C.
Valerio publicola, et T. Lucretio COSS.
Inuẽta puberum Romanorũ CCCXXX.
millia. Tertius cẽsus anno XII. T. Largio
Flauio, Q. Clœlio Sicelo COSS. Idem
T. Largius Dictator censum renouauit:
Inuẽta puberum Romanorum CL. millia,
& DCC.

& DCC. Anno XIX. id est, secundo post Tribunitiam, habitus à Cōsulibus census quartus: Inuēta ciuiū Romanorū CLXI. millia, & DCC. Anno XXXVI. Seruio Ser uilio, & Au. Virginio Cōsulibus habitus census, inuenta ciuium puberum plura quàm centum & decem millia, & cæte= rorum trecenta & XXX. millia. Anno XXXVII. Au. Mālio, et L. Furio COSS habitus census sextus, & ciuium Roma= norum incertus numerus. Supra annum LX. ciuium numero, ut diximus creati Censores fuēre.

De Decemuiris.

ANNO *ab urbe condita* CCCIX. Decemuiri pro Consulibus creati sunt, & tertio anno depositi libidine Appij Claudij, qui Virginiam stuprauit. Decemuiri hi fuerunt, Appius Claudius Regilianus, T. Genutius, Publius Sextius, Sp. Veturius, C. Iulius, Aul. Manilius, C. Sulpitius, P. Curiatius, T. Romulius,

Sp. Posthumius Caluinus. Hi ex Athenis leges tulerunt in x. tabulis: datúmq; est eis ius summũ, à quibus prouocatio nõ erat: & datum etiam uti leges corrigerent, & interpretarentur. Sequenti anno duas tabulas addiderunt, & inde appellatæ leges

Lex. xij. tabularũ. XII. tabularũ. Quidam uolunt non eburneis, sed æneis tabulis impressas leges pro rostris positas. Quarum ferendarum authorem fuisse Decemuiris Hermodorum Ephesium exulantem in Italia, scribunt, ut Pomponius refert. Dionysius pro Curiatio Oratium dicit. Sequenti anno Decemuiri rursus creati, Appius Claudius, Q. Fabius Vibolanus, M. Cornelius Maluginẽsis, Marcus Seruilius, L. Minutius, T. Antonius Merenda, Manilius Robuleius, Q. Petelius, Cæso Duillius, Sp. Oppius Cor. Apud Diodorum sunt, C. Sergius, & P. Manius. Tertio anno ijdẽ præfuere, neque Senatu, neque plebe suffragia dante, & ideo ui magistratum obtinuerunt.

De Proconsulibus.

POSTHVMIO *Albo, & Sex. Fusco* COS S. *bello infeliciter contra AEquos gesto, Procõsul creatus est T. Quintius: et is primus in eo magistratu fuit. Eũ sex lictores præcedebant, cætera omnia habebat uti Consules: & inde statutum est, ut qui Consules uno anno fuissent, sequenti Proconsules essent. Deinde Proconsules ad prouincias mittebantur, & singuli singulos legatos habebãt, qui administrationi præstarent auxilium. Proconsul potestatẽ exercet in ea prouincia tantùm, quæ ei tradita est uel decreta, nisi uocaretur in iurisdictionẽ uoluntariam. Apud Proconsulẽ, ut Martianus ait, seruorum manumissio fieri poterat, & adoptio. Apud Proconsulis legatum nemo manumittere potest. Sub Cæsaribus distinctæ prouinciæ: nam Consulares sub Senatu Populóque Rom. erant. Proconsulares sub Imperatoribus.*

Consules.

Legati proconsulum.

De Prætoribus & Decemuiris, & Curatoribus uiarum, & Triumuiris, & Quinqueuiris, & Centumuiris.

EO TEMPORE quo pertinacia Tribunorum plebis, qui Romæ sine Cõsulibus quinq; annis præfuêre, L. Sestius ex plebe Consul creatus est, Patres Præturam, nouum magistratũ, Sp. Furio Camillo, M. filio dederunt. Hic primus Prætor urbanus fuit: à præessendo prætor nominatus est. Prætoris insignia, sella curulis, trabea, lictores sex, & cætera Consulum insignia. Põponius in hæc uerba ait: Quumque Consules auocarentur bellis finitimis, neq; esset qui in ciuitate ius redderet posset, factum est, ut Prætor quoq; crearetur, qui Vrbanus appellatus est, eo quòd in urbe ius redderet. Post aliquot deinde annos, non sufficiente eo Prætore, quòd multa turba etiam peregrinorum in ciuitatẽ uenerit, creatus est & alius Prætor

Prætor unde.

Prætor urbanus.

Prætor peregrinus.

tor, qui peregrinus est appellatus, ab eo quod plerunq; inter peregrinos ius dicebat. Deinde quum esset necessarius magistratus, qui hastæ præesset, Decemuiri litibus iudicandis cõstituti sunt. Eodẽ tempore cõstituti sunt Quatuor uiri, qui curam uiarũ haberent. Et Tres uiri monetales, æris, argenti, auri flatores: & Tres uiri capitales, qui carceris custodiã haberent: ut si animaduerti oporteret, interuentu eorũ fieret. Et quia magistratibus uespertinis temporibus in publicum esse inconueniens erat, Quinque uiri constitu sunt cis Tyberim, & ultra Tyberim, qui possent pro magistratibus fungi. Deinde Prætores creati sunt numero captarum prouinciarũ, qui partim urbanis rebus, partim prouincialibus præessent. Deinde Cornelius Sylla quæstiones publicas cõstituit, ueluti de falso, de parricidio, de sicarijs: & Prætores quatuor adiecit. Ab honore qui Præturæ habebatur, Ius honorariũ appellatũ est, q̃ Prætorũ edicta erãt.

Quatuor viri.

Tres viri monetales

Tres viri capitales.

Quinque viri.

Ius honorarium.

De Proc

De Procuratore Cæsaris.

PROCVRATORI Cæsaris omnis res familiaris commissa erat: etiam quicquid is egisset, ratum erat apud Cæsarem & penes hunc magna erat authoritas.

De Iurisperitis.

Pomponi⁹ l. 2. digest. de origine iuris.

PAPYRIVS primus apud Rom. regias leges in unum contulit. Ab hoc Appius Claudius Regilianus Decemuir, cuius maximum consilium in duodecim tabulis conscribendis fuit. Post hunc eiusdē familiæ Appius Claudius Centimanus, qui uiam Appiam strauit, & aquā Claudiam induxit, & de Pyrrho in urbem nō recipiendo, sententiam tulit, actiones scripsit: & primum de usurpationibus, qui liber non extat. Idem R literam inuenit, unde Valesij Valerij, & Fusij Furij dicti sunt. Fuit post hos maximæ scientiæ Symphronius, cognomento Cata. Deinde C. Scipio Nasica, optimus à Senatu iudicatus, cui publicè domus in sacra uia data est, quo

Appius Claudius Centimanus R literæ inuentor, quod non est uerisimile.

est, quo facilius consuli posset. Deinde Q. Mutius, qui ad Carthaginenses missus legatus, quum essent duæ tesseræ positæ, una pacis, altera belli, arbitrio sibi dato utram uellet referret Romam: utranq; sustulit: & ait Carthaginenses petere debere, utram mallent accipere. Post hos fuit Tiberius Coruncanus, qui primus profiteri cœpit: cuius tamen scriptũ nullum extat. Deinde Sex. AElius, & frater eius P. AElius, ambo Consules, Ennius Sext. AElium Catum appellat. Deinde Cato Portiæ familiæ princeps, Tusculo genitus, cuius libri extant. Postea P. Mutius, & L. Brutus, & P. Manilius ius ciuile fundauerunt. Ius ciuile. *Ex his Mutius Consularis fuit, & decem libros reliquit: Brutus Prætorius, septem. Manilius Consularis & Pontifex maximus, tres. Ab his profecti sunt P. Rutilius Rufus, Cõsul Romæ, & Asiæ Proconsul, & P. Verginius, & Q. Tubero ille Stoicus Pansæ auditor & Cõsul, & Sextus Pompeius Cn. Pompeij*

peij patruus. Eodem tẽpore Cælius Antipater, qui plus eloquentiæ, quàm scientiæ iuris operam dedit, & L. Crassus Mutianus, P. Mutij Frater, quem Cicero iuriscõsultorum disertißimum dicit. Post hos Q. Mutius P. filius, Pontifex Max. ius ciuile redegit in libros XVIII. Mutij auditores fuerunt complures, præcipuæ authoritatis, Aquilius Gallus, Lucilius Balbus, & Sext. Papyrius. Dehinc Seruius Sulpitius, qui in causis orandis post M. Tullium primum obtinuit locum, reprehensus à Q. Mutio, quod ius non intelligeret, iuri operam dedit sub L. Balbo, & Aquilio Gallo. Seruius cùm in legatione periisset, Pop. Romanus statuam ei pro rostris erexit, quæ hodie extat in foro Augusti. Reliquit CLXXX. libros de iure ciuili. E Seruij disciplina manauerunt Alphenus Varus, C. Flauius, Aul. Ofilius, Titius Celsus, Aufidius Sura, Aufidius Mamusa, Flauius Priscus, C. Atteius, Antistius Labeo primus, P. Celsus. Libri

Digesti fuerunt Ab Aufidio Mamusa. Ex his Alphenus Consul fuit,& Ofilius Equestris ordinis, qui e dictum Prætoris diligenter primus composuit. Fuit eodem tempore Trebatius Cor. Maximi auditor Aul. Casellius, Q. Mutius Volusi auditor, Quæstorius, Cōsulatum enim renuit offerente Augusto. Ex his Trebatius peritior, Casellius eloquētior. Ofilius utroque doctior. Deinde AElius Tubero, qui postquā accusauit Q. Ligarium, nec obtinuit apud C. Cæsarē, à causis agendis ad ius ciuile transijt. Cicero Ligariū defendit oratione satis pulcherrima. Post hunc Atteius Capito, qui Consul fuit Ofilij imitator, annum sic diuisit, ut Romæ sex mensibus cum studiosis esset, ut totidem in secessu in conscribendis libris, ideo reliquit uolumina x l. Labeo ingenij qualitate, & fiducia doctrinæ, qui etiam præ cæteris operam Philosophiæ dederat, plurima innouare instituit. Atteio Capitoni Masurius Sabinus successit, Labeoni Nerua

Edictum Prætoris.

Nerua, qui fuit Cæsari familiarißimus. Masurius Sabinus eques Rom. publicè primus scripsit. Hoc beneficium à Tiberio Cæsare dari cœpit. Nam ante tempora Augusti publicè respõdendi ius à principe non dabatur. Sed qui fiduciam suorũ studiorum habebant, cõsulentibus respondebant, neque responsa utique signata dabant, sed plerunque iudicibus ipsi scribebant, aut testabantur qui illos consulebant. Primus diuus Augustus, ut maior iuris authoritas haberetur, constituit, ut ex authoritate eius responderent: & ex illo tempore peti hoc pro beneficio cœpit: & ideo optimus princeps Adrianus, quum ab eo uiri prætorij peterent ut sibi liceret respondere, respondit eis, hoc non peti, sed præstari solere. Et ideo si quis fiduciam sui haberet delectari se populo, ad respondendum se præstaret. Igitur Sabino concessum est à Tiberio Cæsare, ut populo responderet: cui quum amplæ facultates non essent, à suis auditoribus sustentatus

Ius respondendi publicè.

ſtentatus eſt. Sabino ſucceßit Caßius Lon*ginus, natus ex filia Tuberonis, quæ fuit neptis* S. *Sulpitij: is & Conſul fuit cum* Cratino *ſub* Tyberio, *à quo propter authoritatem, ciuitate pulſus fuit: & ab* Imperatore Veſpaſiano *reuocatus, diem* obijt. *Neruæ ſucceßit* Proculus. *Fuit eo tempore, & alius Longinus eques* Rom. *& prætorius, ſed* Proculi *authoritas maior fuit. Nam & qui ſucceßere, partim* Proculani, *partim* Caßiani *appellati ſunt: quæ origo à* Capitone *&* Labeone *cœperat. Caßio Cælius Sabinus ſucceßit, qui plurimum ſub* Veſpaſiano *potuit.* Proculo *ſucceßit* Pegaſus, *qui ſub* Veſpaſiano *Præfectus urbis fuit. Cælio* Sabino, Priſcus *Iabolenus: Pegaſo,* Celſus: *Celſo patri, Celſus filius, et* Priſcus *Neratius, qui utriq; Conſules fuerunt:* Iaboleno *Priſco, Eburnius* Valens, *& Tuſcianus, item & Sabinus Iulianus.* Proculani Caßiani.

POMPONII LAETI DE SACERDOtijs: & primò De prima religione apud Latinos.

Faunus. Aborigines. FAVNVS antiquissimus omniũ regum in Latio fuit. Aboriginibus imperauit, homines more ferarum uiuentes, in mitiorem uitam redegit, lucos sacrauit, locis & urbibus nomina dedit: ædificia erexit, templa ædificauit, quæ ideo à Fauno Fana dicuntur, Fana. quòd Pontifices sacrando illic fantur. Faunus in Latio cultum deorum instituisse fertur. Quidam scribunt ante Faunum imperasse Ianum, & cultũ deorum Ianus. demonstrasse. Fauni soror Fatua uaticinatrix, ab ea uates Fatuarij dicuntur: Fatua. Fatuarij. hæc traditur mulierum castissima: ideo eam Romani Bonam deam appellauêre: Bona dea. cuius templum est in saxo Auētini montis,

tis, unde ingreſſus uirorum prohibetur: & ei, fœminæ tantum ſacrificant.

De Lupercis.

LVPERCALIA *ſacrificia ad expiandos manes fiebant, Græcè Lycæa dicta, à Pane Lycæo numine Arcadico, quem Romani uocant Iunum, & idem putatur eſſe Fauno. Lycæo ſacrificatur in ſpelunca, quę ſub Palatino monte eſt. Menſis quo hæc ſacra fiunt, Februarius à februando, id eſt, purgando dicitur, & dies Lupercaliorum, Februata. Euander ex Arcadia hoc ſolenne in Latium tulit, & inſtituiſſe fertur, ut nudi iuuenes Lycæum Pana uenerantes, per luſum atque laſciuiam currerent. Hoc primum ludicrum, id eſt, Lupercal, Romulus accepit. Dictum uidetur à Lycæo, quia λύκος lupus eſt, inde Lupercal. Scribunt aliqui à Lupa nutrice Romuli ac Remi. Nam ab eo loco ſolenni incipit, ubi lupa lac uagienti præbuit: aut à ca-*

Lupercalia. Lycæa. Pan. Iunus. Februarius. Februata dies. Euander. Pan Lycæus. Lupercal. Lucre.

pris, ut sit Luere, id est, purgare per capras (capræ enim in eo sacrificio mactātur) aut q; Pan lupos arceat. Traditur & alia causa quare nudi Luperci, aut quòd Faunus per uestes ab Hercule delusus fuerit, ut meminit Ouidius: aut quòd cæso Amulio, Romulus & Remus fœda tumultus in sanguine, nudatis gladijs, & uestib⁹ succincti, ab Alba usq; ad ficū Ruminalē cucurrerūt. Vnde seruatur in Lupcalibus, ut nobiles adolescētes faciē sanguine sibi fœdēt, & alij accurrant cū lana lacte madida, tabum abstergētes. Aut quòd quū Romulus in palæstra esset, nudus latrones insecutus fuerit, & uotum Pani Lycæo fecerit. Sed ego uerius puto, uel à Lycæo, uel à lupa. Ideo Romani in

Canis immolatur. Lupercalibus canē immolant, quoniam naturaliter canis lupis aduersatur, ob q; Romulus lupæ nutrici gratias habere uidetur. Luperci tergora capris eripiūt, & succincti discurrunt circū antiquum oppidum, id est, palatiū: occurrentes corijs uerberant.

uerberant. Fœminæ ultro obuiam occurrunt, facilem partum ſperantes.

De Potitijs & Pinarijs.

VICTOR Hercules, *cæſo Gerione Chryſaori filio, in Erythra, quæ eſt inſula Oceani Hiſpani, abacto nitidarum boum armento, in Latium uenit, & prope Tyberim loco herbido procubuit, ut læto pabulo reficeret boues.* Ca- *Hercules.*
cus latronum princeps, eximias boues duas caudis in ſpeluncam traxit. Hercules ſomno excitus, luſtrato grege, quum partem abeſſe numero ſenſit, omnia circuit, auerſa ueſtigia comperit: confuſus nouitate rei, ex loco infeſto agere armentum cœpit. Quum actæ boues, deſyderio relictarum mugiſſent, reddita fuit è ſpelunca uox, quæ Herculem conuertit. Inuenta fraude, Cacum neci dedit: Concurſus trepidantium paſtorum: aduenam reum cædis faciunt apud Euandrum, qui miraculo literarum, inter rudes artium *Cacus.*

homines, ea loca tum regebat. Is intuens habitum formámque uiri, rogat, qui uir esset. Vbi nomen, patrémq; ac patriã accepit, (quia sic Carmenta mater eius uaticinata fuerat) extemporalem aram Herculi erexit, iuuẽcum indomitũ mactauit. (Inde seruatum est, ut quotannis Romani bouem indomitũ Herculi immolẽt,) et Hercules epulum populo dedit: sacrũ fieri uoluit à Potitijs & Pinarijs, que tum familiæ maximè inclytæ ea loca incolebãt. Forte euenit, ut Potitij præsto essẽt, hisq; exta apponerẽtur, & Pinarij, quia tardi fuêre, extis adesis, ad cæteram uenirent dapem. Potitij ab Euandro edocti, antistites sacri eiusdiu fuerũt, postea quũ interijssent, empti de publico serui, officium exercuerunt. Ara ab Euandro erecta, cui Hercules decimas soluit, maxima uocatur, & proxima est foro boario, ubi ex uoto decimæ fiunt. Tradunt, qui uelit diues fieri, Herculi decimas soluat, hinc opes M. Luculli factæ memorantur,

Ara extẽporalis.

Potitij. Pinarij.

tur, & ipse Hercules thesaurorum deus putatur. *Hercules thesaurorũ Deus.*

De Fratribus Arualibus, qui primi fuerunt filij Laurentiæ.

MASVRIVS Sabinus, qui tempore Augusti fuit, duodecim suscepisse liberos Accam Laurentiã scribit, ex quibus quum unum extulisset, grauiter indoluit. Romulus in demortui locũ se dedit, & ita nutricẽ pientißimè consolatus est. Ab hoc numero duodenario, aruorũ Sacerdotes duodecim esse uoluit, & ut Plinius ait, se inter liberos Accæ Laurentiæ fratrẽ duodecimũ appellauit. Fratres *Acca laurentia.* arua les hi nominati sunt, qui sacra publica faciũt, propterea ut fruges ferãt arua. A ferẽdo igitur & aruis: ut Varro scribit, Fratres aruales dicti sunt. Laurẽtiã in eo *Fratres aruales.* sacerdotio dedisse Romulo spiceã coronam pro religiosißimo insigni, quæ uitta *Corona spicea.* alba colligaretur, & item Plinius ait.

De Auguribus.

Augurãdi ars.

AVGVRANDI ars antiquißima, à Chaldæis ad Græcos, apud quos Amphiarus, Mopsus & Chalchas summi augures habiti sunt, à Græcis ad Hetruscos uenit, ab Hetruscis ad Latinos: & ipse Romanorum pater Romulus, augur fuit, & ideò instituit magistratus augurijs confirmari: & posteri non nisi augurio iubente, res inchoabant. Locus augurij, templũ erat: Augur uersus oriẽtem sedebat, capite uelato, lituum dextera tenens manu; id est, curuum baculum, quo in cælo regiones diuidit, & quæ auguria ueniũt prædicit: si læua fuerint, quia à læua parte Septentrio est, felicia pronuntiat: pars illa orbis propter altitudinem prospera putatur: & à dextra parte meridies, quia depressus est, infelix. Dionysius meminit antiquam augurandi obseruationem fuisse etiã Aboriginum. Nã Ascanius, prius quàm aciem contra

Romulus augur.

Locus augurij.

Ascanius augur.

contra Mezentium educeret, augurium captauit: & ubi micare à finistris fulgur conspexit, pugnauit, & uictor fuit: tantáque ueneratio & utilitas inde fuit, ut collegium Augurũ constitutũ sit: & primum tres Augures fuêre, à tribus Tribubus: sic instituisse Romulum tradit Dionysius. Inde quatuor creati. Tãdem plebe per tribunos id petente, quinque plebei Augures, quatuor patricijs adiũcti fuêre & sic numerus nouem Augurum mansit. Collegiũ augurũ. Augures nouem.

De Vestalibus.

VESTALEM *ignem cum penatibus AEneas è Troia in Latium tulit, condito Lauinio, Vestæ ædem sacrauit. Postea Ascanius, condita Alba, templum Vestæ ædificauit in mõtis Albani parte, cui suberat lucus, in quo Ilia, Romuli mater, à Marte compressa fuit. Vestæ ministræ uirginitatem seruabant. Mos Latinis fuit, generosas & castas uirgines legi. Post multos annos Romulus castißimas* Ignis Vestalis. AEdes Vestæ.

mas sacorum ceremonias constituit, & ut Varro tradit, Sacerdotes sexaginta, qui publica sacra facerent, per Tribus & Curias creauit, à uirtute et generis nobilitate. Inopes et aliqua parte corporis debiles, sacerdotes fieri uetuit, & in curijs singulis Vesta quædã communis erat. Templum Vestæ Romulus condidit, & Virgines legit. Sed frequens opinio Numam Pompiliũ asserit. Credibile est Romulum, qui in omnibus curijs Vestam esse uoluit, separatim non posuisse. Rotunda effigie templum est inter Capitolium & Palatium, in eo seruabatur perpetuus ignis, quia Vesta nihil aliud est, quàm purus ignis. Sunt qui dicant alia quædam arcana in eo templo seruari, etiã Potificibus & Virginibus ignota, quidam duo dolia nõ magna, alterum clausum, alterum apertum, in quo nihil est. Quidam aiunt à Virginibus Palladium seruari cælo lapsum in Troia. Primæ Virgines à Numa electæ quatuor fuêre, Gegania, Berenia Camil

Sacerdotes sexaginta.

Arcana in templo Vestæ.

Duo dolia ibidem.

Palladiũ.

Camilla, Tarpeia: duæ aliæ à Seruio Tul-lo additæ. Castitas Virginibus terminata est in xxx. annos: decē primis discit uirgo, totidē ministra est, in reliquis docet. Post xxx annos nubendi potestas fit. Prima quæ capta fuit, Amata traditur, ideo quū capitur Virgo, hoc nomen ei imponitur. Capitur à Pontifice non minor annis sex, & nō maior decē, & quæ nō sit patrima & matrima, néue lingua, sensu auriū di-minuta, Aliáue corporis labe, neque filia serui, neq; eius q domiciliū in Italia nō ha beret. Vestalis, si petulanter deliquisset, uerberabatur à Pōtifice: si incesta fuisset hoc modo pœnas luebat: uincta efferebatur in sandapila per medium forū usq; ad portā Collinā, ibi tumultus impudicarū Vestaliū inter muros eminet, in quo est parua cauerna subterranea, ad quam per foramē scalis descēditur, in qua est stratus lectulus, & lucerna ardēs, & panis, lac, oleū, ne fame intereat. Deponitur hic Vestalis: soluitur uinculis, capite uelato in

Amata. *Vestalis delinquentis pœna.*

suppli

supplicium dicitur. Pontifex quũ arcana quædam pronuntiauit, cum sacerdotibus terga uertit, & statim impudica Vestalis in cauernã demittitur, inde fossa tellure repletur usq; ad operculum: ea die silentium & mœstitia in tota urbe est.

De Flaminibus.

Dialis. Martialis. Quirinalis. DIALEM & *Martialem flaminem Romulus instituit: Numa Quirinalem addidit, Varro asserit Numam Pompilium Flamines singulis dijs fecisse, & ab ijs nomina dedisse: hinc Respublica, hominibus in cœlum relatis, Flamines decreuit.* *Flamines.* *Dicti autem Flamines sunt, ex gestatione pileorum, quasi pileamines: quidam aiunt ab infulis, quas flammas uocant. Eorum ministri flaminij dicti,* *Flaminij. Flaminulæ.* *& ministræ Flaminulæ. Sed rerum omnium sacrarum administri, Camilli dicebantur.* *Camilli.* *Flamines non poterant, nisi singuli singulis dijs attribui, & nefas sine pileo egredi domum erat.*

De Salijs.

SALIOS *duodecim Marti Gradiuo legit Numa, dicti à saltando, quod facere in comitijs quotannis & solent & debent: uersicoloribus tunicis ornati per urbem tripudiant, succincti æneis baltheis.* Togas *fibulis nectunt, quas* Tra*beas uocant. Gestant in capite pileos, quos uocant* Apices: *gladio accinguntur, dextra lanceam aut uirgam ferunt, læua* Thraciam *peltam: cælestia sunt arma,* Ancyle *uocant, id est, circum excisum, id fertur cælo lapsum in* Regiam Numæ, *anno octauo regni eius. Lege cautum erat, ut Salijs liberi essent, & indigenæ, & quorum uterque parens uiueret, & cuiuscunque fortunæ, pauperes, aut diuites.* Quidam Salios *appellatos putant à uiro* Samothrace *seu* Mantineo, *nomine* Sa*lio, qui saltationem in armis inuenit.* Tra*ditur* Tullus Hostilius *duplicasse numerum Saliorum.*

Trabea. *Apices.* *Ancyle.* *Salius.*

De Fœc

De Fœcialibus, & Patre patrato.

Fæciales *F*OECIRLES *dicti, quòd fidei publicæ inter populos præerant: nam per hos fiebat ut iustũ conciperetur bellũ, & ut fœdere fides pacis cõstitueretur.* Eos *instituisse dicitur* Numa, *quum indicendum esset bellum* Fidenatibus. *Hi mittebantur prius quàm conciperetur bellum, ad res repetendas: & si non impetrabãt, bellum indicebant.* Fœcialium *unus qui* Patrem *patratum faciebat, ex ipsis* Fœcialibus *electum, sacris uestibus ornatus, ad authores iniuriarum procedebat: prius quàm urbem intraret, ianitorem uel alium qui obuiam fuisset, alloquebatur quibusdam imprecationibus. Inde in forum pergit, illic differit qua causa uenerit: tempus ad consultandum dat triginta dierum: si per hos dies res infecta maneret, dijs cælestibus manibúsque inuocatis, abit, & ad Senatum refert: & ubi*

in Sen

in Senatu, quod iustum piúmque esset, actum erat, Fœcialis bellum indicebat. Fœcialium sacra nefas uiolare erat: nam Fabius quum ea uiolasset, urbs Romana à Gallis Senonibus euersa fuit. Dicuntur Fœciales à fœdere faciendo seu feriendo. *Fœciales unde.* Pater patratus à patrãdo, id est, sanciendo fœdere: qui à Fœcialibus creabatur, *Pater patrat' unde* qui tantùm in fœdere sanciendo præerat, ut quidam scribunt.

De Pontificibus.

PONTIFICES è Patribus legit Numa, & ex his Pontificem Maximum fecit Martium, Martij filium, et ipsius Numæ generũ cuius scitis omnia publica priuatáq; sacra subiecit, ut esset quò consultum plebes ueniret: & idem nec cælestes modò cæremonias, sed & iusta funebria & prodigia quomodo susciperentur, & curarẽtur. Defuncto Põtifice Max. alius eligebatur nõ à populo, sed *Pont. Maximus.* ab ipsis Pontificibus. Appellati sunt (ut Varro

Varro scribit & Dionysius) à põte Sublicio, quem reficiebant. quare uidentur à Numa non Pontifices, sed Sacerdotum principes nominati, & inde regnante Anco Martio, quando Sublicius pons factus fuit, à ponte Pontifices appellati, & ideo sacra ab eis trans Tyberim non mediocriter ad pontẽ fiunt. Scæuola Pontifex Maximus, dicebat Pontifices dici à posse & facere. Quidam scribunt ab eo, quòd potentia sacra perficiant.

Sacerdotum principes.

Pontifex unde.

De Rege Sacrificulo.

POSTQVAM Romani iam liberi, extincto regio nomine, Consules crearunt, necubi desyderium regis esset, propter quædam sacra publica, quæ reges faciebant, Regem Sacrificulum constituerunt, & è Patribus elegerunt C. Manium Papyrium, & id sacerdotium Pontifici subiecêre, ne nouæ libertati additus nomini honos officeret. Is Papyrius quietis studiosissimus fuit. Idem fuisse memoratur

Rex sacrificulus.

ratur, qui leges Numæ, ab Anco Martio in tabulis quernis inscriptas, rursus in publicum traduxit.

De Gallis Matris Deûm.

GALLI sacerdotes Cybeles matris Deûm sunt, & semimares, id est, castrati, ab eo quòd dea puerum Phrygium amauit Atym, cui præcepisse dicitur, ne concûberet: ille cum Sagaritide nympha coiuit sub arbore: Cybele excisa arbore ulta est. Puer ad Dindyma aufugit, & uirilitatem sibi amputauit. Ideo & Cybele castratos sacerdotes habere mauult. Secundo bello Punico Romam etiam deportatus est sacer lapis, quem matrem Deûm incolæ dicebant, per legatos tres, M. Valerium, L. Emilium, & C. Cæcilium Galbam, & Quæstores duos, Cn. Tremellium Flaccum, & M. Valerium Falconem: receptáque fuit dea Romæ à sapientißimo homine P. Scipione Nasica, qui à Senatu in tota ciuitate uir optimus

Cybele. Atys. Sacerdotes castrati. Mater Deûm. Nasica vir optimus.

iudicatus fuit: & quod magis admirabile est, adolescens erat. Galli dicti sunt à Gallo flumine Phrygiæ: testes, Samia testa sibi amputant. Rhea nominatur Cybele à monte Cybelo, quæ est pars montis Dindymi.

Galli. Rhea.

De Duûmuiris, & Decemuiris.

DVVMVIRI à Tarquinio Superbo instituti fuerunt, qui soli inspicerēt libros Sibyllinos: deinde quum plebes creari ex suis instaret, ex plebais & Patricijs, creati decem, & inde quindecim qui libros inspicerent. Sic à Duûmuiris ad Decemuiros & Quindecimuiros res deuenit, & aliquando data cura corrigendorum fastorū fuit. Hi Februarium, qui ultimus erat, post Ianuarium posuerunt.

Libri Sibyllini. Decēuiri. Quindecimuiri.

De Epulonibus.

VETERES Pontifices (ut ait Cicero) ꝓpter multitudinē sacrificiorū tres epulones esse uoluerunt, ut ludorum epu

epulare sacrificium facerent. Id sacerdotium antiquum fuisse constat, sed de ætate nondum legimus. Numerus auctus fuit: duo additi, & quinque fuêre epulones: & postea theatralium ludorum atque Circensium ambitione, septem fuisse Epulones leguntur. *Epulare sacrificium.*

De Titijs Sodalibus.

SODALES Titij sacerdotes extra urbem habitabant, & in tugurijs certa auguria seruabant: quoniam ad id deputati à Pontificibus erant. Nomen inditum est ab auibus.

m 2 Pomp

POMPONII Læti de Legibus, Libellus.

Ius naturale.
Ius gētiū.
Ius ciuile.

IVS pluribus modis dicitur. Naturale, quod est cōmune omnibus animalibus. Ius gentium, quo gentes humanæ utuntur. Ius ciuile, quod ex legibus, Plebiscitis, Senatusconsultis, decretis principum, & authoritate prudentium uenit. Ius publicum, in sacerdotibus, & magistratibus cōsistit. Ius priuatum, ad singulorum utilitatem spectat. Ius etiā dicitur locus, in quo ius redditur, ut meminit Paulus de lege, & de legis origine. Lex (ut Crysippus definit) est diuinarum & humanarū rerum notitia. Lex dicitur rogatio & obnuntiatio. Lex donum est Dei, dogma hominum sapientum, coërcio uoluntatis. Legis uirtus est imperare, uetare, punire, permittere. Lex est æternum quoddam, quod uniuersum mundum regit, imperandi, prohibendiq; sapien

Ius publicum.
Ius priuatum.
Lex.
Legis uirtus.

sapientia.ex hac lege lex nostra est,ratio mensq; sapientis,æqualis Dei *est lex: cõstátque ad salutem ciuium, ciuitatúmque incolumitatẽ,uitámque omnium quietam & beatam.*Igitur *ubi lex nõ est, quies & beatitudo nõ est: & apud illos antiquißimos, mos sapientũ lex erat:id erat,quoniam antiquitas proximè accedebat ad* Deum.*Lex magistratibus præest,& magistratus populo.* Optimè *putat* Cicero, *magistratũ esse legẽ loquentẽ.*Imperandi *& obtẽperandi modus debet esse: nã & qui bene imperauerit,aliquando obtẽperet necesse est:& ipsi mortales nõ solùm obtẽperare & obedire magistratibus debent,sed eos colere atq; diligere.*Potestas *est facultas à populo seu principe publicè data.*Magistratus *dici cœptus est,quũ à populo creatus fuit magister populi,id est,*Dictator. Prima *fertur* Ceres *dedisse leges mortalibus, postea ipsi sapientes,* Phoroneus Argiuis *dedit:* Moyses *cælo lapsus* Hebræis: AEgyptijs *Mercurius:*

Potestas. *Magistratus.* *Primi legũlatores*

Draco & Solon Atheniensibus: Minos Cretensibus: Lycurgus Lacedæmonijs: Turijs Charundas: Romanis Romulus.

De AElia & Fusia LL.

AELIA & Fusia lege resistebatur perniciosis legibus in ciuitate, quæ ideò erãt propugnacula & muri otij & tranquillitatis. Sed Clodius Trib. ple. L. Pisone & Aulo Gabinio COSS. quatuor leges tulit: ex his secunda fuit, ne quis per hos dies quibus quum populo agi liceret, de cælo seruare: & quarta cauebatur, ne quem censores in Senatu legendo præterirent, néue quem ignominia afficerent, nisi qui apud eos accusatus, & utriusque censoris sententia damnatus esset: hac lege diminuta est censura, quæ est magistra uitæ & modestiæ.

De lege Aurelia.

Aurelia lege cõmunicata sunt iudicia Senatui Equitibúsque Rom. & Tribunis ærarijs. Eã tulit Aurelius Cotta prætor.

De lege Acilia.

Manius Acilius Glabrio legem tulit de pecunijs repetūdis, in qua ne cōperendinari quidem reum finit. L. Piso primus tulit legem de pecunijs repetundis.

De lege *Annonia*.

Clo. Trib. pleb. de annona legem tulit, ut frumentum quod antea senis æris ac trientibus in singulos modios dabatur, gratis daretur.

De lege *Annaria*.

Ea lex annorum modum finit, quibus magistratus capiendi potestas sit.

De lege *Aterma*.

Hæc lex, quum mos priscus fuisset irrogandæ multæ per magistratus, ouis aut bouis nomine, ouis ære deno, bouis ære centeno diffiniuit.

De lege *Aquilia*.

Aquilia lex ab Aquilio lata, de dolo malo, de fraude, de deceptione, de simulatione.

De lege *Cincia*.

Cincius legem tulit, qua cauetur antiquitus, ne quis ob causam orandam,

donum pecuniámue acciperet.

De lege Calphurnia.

Calphurnia lege pecuniaria pœna inter alias pœnas adiecta fuit. L. *Calphurnius* Piso *eam tulit.*

De lege Cornelia.

Cornelia lege cauetur, ne qui legatis exterarum nationum pecuniam expẽsam ferret. A. *Cornelius* COSS. *tulit, & idem aliam tulit, ne quis in Senatu legibus solueretur, nisi ducenti adfuissent: ne quis quum solutus esset, intercederet, quũ ea de re ad populum ferret. Tulit idem* Cor*nelius, ut* Prætores *edictis suis ius dicerent.* Lex *est à* Cornelio *quodam lata, ut homines qui parricidij causa telo accincti sint, gladio persequantur.*

De lege Caßia.

A *Caßio* Longino *lex lata est Caßia, qua populus per tabellã suffragia ferret.* C. Mario, C. Flacco COSS. *alia ab eodem lata, ut ille quem populus damnasset, cuiue imperium abrogasset, in Senatu non*

tu non esset.

De lege Fabia.

Fabia lex à Fabio lata, qua adiecta pœna est illis qui deducunt & sectantur candidatos in comitia.

De lege frumentaria.

Frumentaria lex à Sempronio Graccho lata est, qua frumentum è publico distribueretur Pop. Rom.

De lege Falcidia.

Lege Falcidia à Falcidio lata, cauetur ne plus dodrante legare liceret, propterea quòd multi hæreditatem recusabant.

De lege Flauia.

Flauius legem tulit de plagiarijs, quũ quis dolo seruum aut pecus à domino, & filium à patre subtrahit.

De lege Gabinia.

Gabinius legem tulit, qua bellum Cn. Pompeio magno contra Piratas datum est, contra C. Trebellij Tribuni plebis intercessionem.

De lege Iunia.

Iunius Syluius COSS. cum Q. Cæcilio Metello legẽ tulit bello Cimbrico, quod diu praue & infeliciter gestum est, propter diminuta militiæ stipendia.

De lege Iulia.

Iulia lege puniuntur adulteri. Idem Iulius Cæsar legem tulit de peculatu in eos qui Rempub. uel sacra furati sunt, uel furantibus auxiliati sunt, uel furta scientes susceperunt.

De lege Lectoria.

Quum adolescentes in contractibus circunueniri solerent, Q. Lectorius pœnam deceptoribus adiecit.

De lege Licinia.

P. Licinius Crassus orator, & Q. Mutius Scæuola Pont. Max. legẽ tulerũt de regundis ciuibus, ut in suæ quisque ius ciuitatis redigeretur, quum multi Itali cupiditate ciuitatis Rom. tenerentur.

De lege Manilia.

L. Manilius legem tulit, ut quando res à nobilibus aduersæ gestæ fuerant, illi ad

magist

magiſtratus gerendos admitterētur, quorum maiores in Romana Repub. magiſtratum non exercuiſſent, huiuſmodi autem Noui appellantur.

De lege Othonia.

Otho Trib. pl. legem tulit, ne quis cū ordine Equeſtri in ſpectaculis ſederet, niſi ſeſtertia quadringēta poßideret: quod ſi cōtingeret, quiſquis eſſet, ſiue ingenuus ſiue libertus, inter equites ſpectare liceret in gradu XIIII.

De lege Oppia.

Oppius legē tulit, ne ſuperfluo ornatu mulieres Ro. uterentur, néue pilentis, id eſt, rhedis penſilibus uterentur, néue plus uncia in auribus appenderent.

De lege Hortenſia.

Hortenſius legem tulit, ut eo iure quod populus ſtatuiſſet, & omnes Quirites tenerentur.

De lege Pompeia.

C. Pompeius Strabo lata lege ueteribus incolis Tranſpadanis ius Latij dedit, quod

quod cæteræ coloniæ Latinæ habebant, ut petendi magistratus, & ciuitatis Romæ ius adipiscerentur. Cn. Pompeius Magnus legem tulit, ut Quæstor suffragio populi ex his qui Consules fuerant, crearetur. Idem Pompeius legem tulit, qua asperrima pœna parricidas afficit. Si quis parētis filij fata præparauerit clàm & palàm, insutus culeo cum cane & gallo gallinaceo, & uipera, & simia in mare aut in flumen proijceretur.

De lege Papia.

Lege Papia prohibentur peregrini, uti urbe Roma. Marcus Plotius Sil. Tribunus plebis, Cneo Pompeio Strabone, & Lucio Portio Catone COSS. *legem tulit, ut singulæ Tribus quinos denos ex eo numero suffragio crearent, qui eo anno iudicarent. L. Rosius Otho Consul legem tulit, ut in theatro Equitibus Romanis ordines* XXIIII. *spectandi gratia darentur.*

De lege Satyra.

Satyr

Satyra lex est, quæ uno rogatu multa & uaria comprehendit.

De lege Scantinia.

Publius Scantinus legem tulit, qua puerorum concubitores graui supplicio afficiuntur.

De lege tutelari.

Lege Tutelari cauetur, ne quis tutor per simulationem pupillum fraudet.

De lege Variana.

Q. Varius Tribunus plebis legem tulit, ut quæreretur de his, quorum ope consilióue socij Populi Romani arma sumpsissent.

De lege Voconia.

Voconius legem tulit, ne quis census, id est, pecuniosus, hæredem unicam relinqueret filiam. erat autem census ille, qui centum millia in professione detulisset.

De lege Valeria.

Valerius Publicola legem tulit, ut nulli magistratui liceret corpus Romani

mani ciuis indicta causa condemnare, liceretque damnatis ad populum prouocare

Hæc habui M. Pantagathe, quæ de magistratibus & sacerdotijs & legibus compendiosè scriberem, ut ex eo compendio aliqua ad nostros utilitas perueniat: & ita depinxisse opinor, ut ante oculos ueluti in tabella posuerim. Scribant alij diffusius Pomponio satis est placere suis.

FINIS.

TYPOGRAPHVS Lectori.

OMNIBVS doctis probari audio, Lector, sacrosanctam esse nobis qui libros tractamus, antiquorum authorum lectionẽ oportere. Nec ut statim occurrit locus qui minus placeat, confodendum, aut quatumuis cautis manibus temerandum. Vsu enim didicimus, solere sæpius etiã à doctissimis falsa pro ueris, et pro genuinis adulterina uerba supponi. quod quidem fit errore eorum, qui plus sapere volunt, quàm par est. Itaq; licet multa in hoc Fenestella detortè dicta, multa ex Liuio, reliquísque authoribus, ex quibus bonam, ac prope omnem sui operis part

partem desumpsit, corruptè, & alijs verbis transcripta esse uiderimus, eam tamen ex prudentum cõsilio, reuerentiam obseruare voluimus, vt ne vnum quidem verbum, nisi planè absurdum immutauerimus, sed in compendium varias, vt potuimus, tum lectiones, tum castigationes redegimus, vt nostram nulla in parte diligentiam defuisse tibi videas, Lector, nostrámque operam boni consulas.

Vale.

IN L. FENESTELLÆ libellum de Sacerdotijs & Magistratibus Romanorum, castigationes.

In caput primum.

Primam Pani Lycæo. pag.3.uers.3.

Lupercalésque ludos factos fuisse. pagina 3.uers.7.

In caput 2.

Qua præ se armentum agens nando traiecerat. Ex Liuio lib.1. Decad.1. pagina 8.uers.5.

Ex loco infesto. Sic Liuius ibid. pagina 9. uersu 10.

Diuinitate credita Carmentæ matris. pagina 9.uers.ultimo.

Augustioremque humana intuens. Ex Liuio, ibid. pag.9.uers.7.

Ne extis solennibus uescerentur. Ex Liuio, ibidem. pag.11.uers.3.

Liuius lib.9.Decad.1.de Potitiorũ interitu tantũ meminit.pag.11.uerſ.7.

In caput 3.

Regias affinitates.)uidetur abundare,& melius legas ſi omittas.pag.12.uer.6.

In caput 4.

In arce, ſiue in ædito quodam loco. pagina 13.uerſ.15.

Tum illum haud cunctanter dſcidiße co tem ferunt. Ex Liuio lib.1.pag.15. uerſu 7.

Ad læuam Curiæ poſitam.pag.15.uer.11.

Nam quum libros legeret ad ſacra populi pertinentes, meminiſſe ſe locum, &c. pag.16.uerſ.7. Ex Valerio Maximo lib.1.cap.1.

In caput 5.

Quòd in ſacro,capite uelato &c. pagina 18.uer.8.

Ignem è Flaminia, id eſt Flaminis dialis domo,niſi ſacrum efferri;&c. Ex A. Gellio lib.10.cap.15.pagina 18.uerſu 23.

Et de eo lecto trinoctiū continuū nō decubat: neq; in eo lecto cubare aliū fas est, neque apud eius lecti fulcrum capsulā esse construe atq; ferro oportet. Ex Gellio lib. 10. cap. 15. pa. 19. uer. 14.

Sub tecto uti libet, & non pridem à Pontificibus, *&c.* Ex Gellio *ibidem.* pagina 19. uers. 19.

Tunicam intimam nisi in locis tectis non exuit, ne sub cælo tanquam, &c. Ex eod. Gellio, *ibid. pag. 19. uers. 21.*

Super flaminem Dialem *in conuiuio nisi rex sacrificulus haud quisquā accumbit.* eod. *ibid. pag. 20. uers. 2.*

In caput 6.

Cuius duntaxat saluis religionum obseruationibus ratio haberi possit, gratia Popiliæ *legis per se ratū fit.* Ex Gellio *lib. 1. cap. 12. pag. 23. uers. 14.*

In caput 8.

Scitis Pōtificis subiecta sūt. pa. 27. uer. 10.

Nec cælestes modò ceremonias edocere. pag. 27. uers. 16.

In caput 9.

Vide num ita legendum sit, Regnante Tullo Hostilio apud Liuiũ mētio non est. Nã liuius, Fœcialis nominis mētionem nullã facit ante M. Valeriũ Fœcialē: imò ullius uetustioris fœderis memoriam fuisse negat. pag. 28. uersu 19.

Et nõ minus puberibus tribus præsentibus dicit. pag. 30. uers. 18. Ex Liuio 1. Decad. 1.

In caput 10.

M. Valerius prim⁹ Fœcialis. pa. 32. uer. 2.

Verbenam caput capillósq; tangens. pagina 32. uers. 5.

Vnde res repetuntur, capite uelato (filũ lanæ uelamen est) Audi Iupiter, inquit, audite Fines (cuiuscunque gentis sunt, nominat.) Sic Liuius, unde totum hoc propè caput ad uerbum desumptum est. Hunc consule lib. 1. Decad. 1. pag. 32. uers. 13.

In caput 12.

Vocem eidem & creditam eße. pag. 36. uers.

Est rogare quid populũ quod suffragijs suis,&c. Ex Gellio *ibid.pa.44.uer.9.*

In caput 1.

Vbi filiam illi &c.pag.48.uers.2.

Ad carcerẽ prosequebatur.pa.48.uer.13.

In epistola ad Oppianum.*pag.49.uer.1.*

Tribunos quoq; militares, qui pro Consulibus fuissent. Ex Gellio *li.14.ca.7. pag.49.uers.11.*

Præfecto urbi Latinarũ causa relicto. Ex Gellio *lib.14.cap.8 .pag.49.uers.15.*

Neq; ius habeat sententiæ dicendæ, quũ ex ea ætate Præfectus fiat, quæ non sit Senatoria. Ex Gellio *ibidem. pagina 49.uers.19.*

Et Tribunis *plebis,quanquam,&c. pagina 50.uers.1.*

Opus etiam Cẽsoriũ fecisse existimatos, per quos,&c. Ex Gellio *lib.14.ca.7. pag.50.uers.19.*

In caput 3.

Et antè omnes penè magistratus, Iunius *certè* Gracchan⁹ *in eo li.&c.p.55.uer.6.*

Quæst

Incaput 8.

In caput 11.

In caput 14.

nouis magistratibus haberent. pagina.90.uersu 2.

Comitijs perferrentur. pag.90.uer.8.

Eo illi nihilo mitiores facti, hac petulantia,&c.pag.90.uers. 13.

Filium obsoleta ueste. pag.90.uersu.8.

Armata plebs in sacrum montẽ ex Auentino secedere,&c. pag.94.uer.2.

In caput 15

M. Lectorio primipili centurioni. pagina 96.uersu 8.

In caput 17

Neque Consulibus, quum tot populorum bella imminerent, opere esset id negotium agere. Mentio illata ab Senatu est, rem operosam ac minimè Consularem suo proprio magistratu egere, cui scribarum ministerium, custodiaéque & tabularum cura, cui arbitrium formulæ censendi subijceretur. Sic Liuius ad uerbum. libro 4. Decad.primæ.pag.99.uers.6.

Aulo Mamerco AEmilio Dictatore, & Iulio Virginio, &c. pag.101.uers.8.

In caput 18

Captis Coriolis.pag.104.uersu 15.

T.Clœlium Siculum.pag.105.uers.22.

Legibus ac magistratibus insignirent. pagina 106.uers.9.

In caput 19.

Diuus Titus detraxit.pag.109.uersu 1.

In caput 20.

Succurrere sæpenumero tentassent.pagina 110.uers.1.

Quæ destinere unanimos uidebatur. Ex Liuio.Nonnulli uerò sic, Quòd distinere animos hominum uidebatur.pagina 110.uersu 5.

P. Decius Mus, M. Papyrius, Q. Publius. pag.110.uers.13

Quirem difficillimam tractatu, & plerunque parti utrique, semper certè alteri grauem. Ex Liuio ad uerbum. pag.110.uersu 14.

Et imp

Et impeditiora, inertia debitorum quàm facultatibus, aut ærariorum mensis cum ære in foro positis, dissoluit: ut populo prius caueretur: aut æstimatio, æquis rerum pretijs liberauit: ut non modo &c. Ex Liuio ad uerbum. pag. 110. uers. 19.

In caput 21.

Obluctabantur. pag. 112. uers. 8.

In caput 24.

Cum hamis & dolabris. pagina 117. uersu 6. Sic Digest. titulo de officio præfecti uigilum.

In caput 25.

A quibus (ut existimatione deducor) difficilli bellorum & ciuilium seditionum tempore, muri custodiæ que portarum per milites stationarios munirentur. pag. 118. uer. 22.

In caput 26.

Ex quibus hæres institutus est, soluendo non sunt, consulendus erit Imperator

rator, nequid inde detrimenti patiatur. pag.121.uer.7.

EX POMPONIO LAETO.

De Censoribus.

Qui plebeius, *in Ceritum tabulas referetur, aut Cerites tabulas.* Ex Gellio *lib.15.cap.13. pag.150.uersu.7.*

De Lupercis.

Quem Romani uocant Iunum. *pag.153. uersu 7* .ex Liuio lib.1.Decad.1.

FINIS.

BREVIS INDEX

DIGNITATVM

omnium ac magistratuum, necnō & sacerdotiorum, quæ in toto Fenestella, & Pomponio reperiri possunt.

A

F

G

L

M

V

FINIS.

LVGDVNI,
Excudebat Theobaldus Paganus.
M. D. LI.